

aria esset, & sit simplex debitum, alioquin omnis debitor eam, cui obligatus esset ex aliqua ratione, prohibetur sibi alioque suo contingere.

68. Paulus libro singulari ad Senatufconsultum Furpillianum.

Iure gentium incestum committit, qui ex gradu ascendenti, vel descendenti uxorem duxerit, qui vero ex latere eam duxerit, quam vetatur vel adfrem, quam impeditur: si quidem palam fecerit, leuius: si vero clam hoc commiserit, grauius punitur.

DE IVRE DOTIVM. TIT. III.

Paulus libro 14. ad Sabinum.

Dotis causa perpetua est, & cum voto eius, qui dat, ita contrahitur, ut semper apud maritum sit.

1. Idem libro 60. ad Edictum. Republice interest, mulieres dotis saluas habere: propter quas nubere possint.

2. Ulpianus libro 63 ad Edictum. Dotis appellatio non refertur ad ea matrimonia, quae consistere non possunt, neque enim dos sine matrimonio esse potest.

3. Paulus libro 6. ad Sabinum. Si proprietati nuda in dotem data ususfructus accesserit, incrementum videtur dotis, non alia dos, quemadmodum si quid alluione accessisset.

4. Ulpianus libro 31. ad Sabinum. Profecticia dos est, quae a patre, vel parente profecta est de bonis vel factis eius.

1. Si uero pater dedit dotem: siue procurator eius, siue iustus alium dare: siue, cum quis dedisset negotium eius gerens, patris ratum habuerit: profecticia dos est.

2. Quod si quis patri donaturus dedit: Marcellus libro sexto Digestorum scripsit, hanc quoque a patre profectam esse, & est verum.

3. Sed & si curator furiosus vel prodigi, vel eiusdem alterius, dotem dederit: similiter dicemus, dotem profecticiam esse.

4. Sed & si proponas, praeptorem, vel praesidem decreuisse, quantum ex bonis patris vel ab hostibus capti, aut a latronibus oppressi, filiae in dotem datur: haec quoque profecticia videtur.

5. Si pater repudiauerit hereditatem, dotis constitutenda causa, forte quod maritus erat substitutus, aut qui potuit ab intestato hereditatem vindicare: dotem profecticiam non esse Iulianus ait.

6. Sed & si legatum in hoc repudiauerit pater, ut apud generum heredem remaneat, dotis constitutenda causa: Iulianus probat, non esse profectum id de bonis: quia nihil erogauit de suo patre: sed non adquisiuit.

7. Si pater, non quasi pater, sed a bono dotem promittente, fideiussit: & quasi fideiussor soluerit: Neratius ait, non esse profecticiam dotem: quamuis pater seruare a reo id, quod soluit, non possit.

8. Sed si pater dotem promissit: & fideiussorem vel reum pro se dedit: ego puto, profecticiam esse dotem. sufficit enim, quod pater sit obligatus sine reo, siue fideiussori.

9. Si filiusfamilias in uxorem, exheredem dedit, ut daret pro filia dotem: vel etiam ipse accepit, & dedit: videtur de bonis suo profectam, Neratius ait, haec autem, quatenus auctus esset donaturus, id enim in rem aut videri verum.

9. Si quis certam quantitatem patri donauerit, ita ut hanc pro filia daret: non esse dotem profecticiam, Iulianus libro septimodecimo Digestorum scripsit, obstrictus est enim, ut det, aut, si non dederit, conditione tenetur.

10. Si filiusfamilias dotem promiserit: & sui iuris factus, dederit: profecticiam esse dotem, non enim pro hereditate patris, & alienum soluit: sed suum, & alienum susceptum, dum filiusfamilias esset, paterfamilias factus exonerauit.

11. Si pater pro filia emancipata dotem dederit: profecticiam nihilominus dotem esse, nemini dubium est, quia non ius potestatis, sed parentis nomen dotem profecticiam facit, sed ita demum, si voluntate eius dedit: aduentitia dos est.

12. Papinianus libro decimo quaestionum ait: cum pater curator filiae iuris sui effectus, dotem pro ea constituit: magis eum quasi patrem id, quam quasi curatorem, fecisse videtur.

13. Iulianus libro nondecimo Digestorum. Adoptiuum quoque patrem, si ipse dotem dedit, habere eius repetitionem ait.

14. Si quis pro aliena filia dotem promiserit, & promissori pater heres exstiterit: Iulianus dicit, interest, ante nuptias pater heres exstiterit, & dotem dederit, an postea. si ante, videtur ab eo profectam. potuit enim nuntium remittendo, resciluerit dotem, quod si post nuptias, non esse profecticiam.

15. Pompeius libro 14. ad Sabinum. Iure succursum est patri: ut filia amissa, solatij loco cederet, si redderet ei dos ab ipso profectam, & filiae amissa, & pecuniae damnum sentiret.

16. Si pater alienum fundum bona fide emptis in dotem dedit: ab ipso profectus intelligitur.

17. Si in dote danda circumuentus sit alteruter, etiam maiori annis viginti quinque succursum est, quia bono & aequo non conueniat, aut lucrari aliquem cum damno alterius, aut damnum sentire per alterius lucrum.

18. Paulus libro 31. ad Sabinum. Dotis fructum ad maritum pertinere debere, & equitas suggerit, cum enim ipse onera matrimonij subeat: quantum est, cum etiam fructus percipere.

19. Si fructus constante matrimonio percepti sint, dotis non erunt. si vero ante nuptias percepti fuerint, in dotem conuertuntur: nisi forte aliquid inter maritum futurum, & definitam uxorem conuenit, tunc enim, quasi donatione facta, fructus non redduntur.

20. Si ususfructus in dotem datus sit: videamus, utrum fructus reddendi sunt, nec ne. & Celsus libro decimo Digestorum ait interesse, quid adhi sit, & nisi appareat aliud actum, putare se, ius ipsum in dote esse: non etiam fructus, qui percipiuntur.

21. Si res in dote datur: puto, in bonis mariti fieri: accessionemque temporis marito ex persona mulieris concedendam. Fiant autem res mariti, si constante matrimonio in dotem dantur. Quod ergo, si ante matrimonium, si quidem sic dedit mulier, ut statim eius fiat: efficiuntur.

22. Si ante matrimonium, si quidem sic dedit mulier, ut statim eius fiat: efficiuntur. ceterum si hac conditione dedit, ut tunc efficiantur, nuptijs: hae duobus dicemus, tunc eius fieri, nuptijs.

23. Si cum nuptiae fuerint secuta, proinde si forte nuptiae non sequantur nuntio remissis: si quidem sic dedit mulier, ut statim viri res fiant: condicere eas debet, nisi nuntio, enim vero si sic dedit, ut secuta nuptijs incipiant esse: nuntio remissis, si vindicabit, exceptio poterit nocere vindicanti aut doli, aut in factum. doti enim definita, non debent vindicari.

24. Callistratus libro 3. Quaestionum.

25. Sed nisi hoc euidenter actum fuerit: credendum est, hoc agi, ut statim res sponi fiant, & nisi nuptiae secuta fuerint, reddantur.

26. Ulpianus libro 31. ad Sabinum.

27. Ego scire res dero, ut ipsa suo nomine in dotem det: efficiatur eius, licet non in dotem sint datae: sed conditione tenentur. Quod si pro ea res ego demsi: quidem ante nuptias, interest, qua conditione dedit: utrum ut statim fiant nuptiae, an secuta nuptijs, si statim nuntio missis, condicam, si vero non statim, poterit vindicare: quia me res sunt.

28. Quare & si sequi nuptiae non possunt propter matrimonij interdictionem, ex posteriori casu res meae remanebunt. Si res alicui tradidero, ut nuptijs secuta, dotis efficiantur: & ante nuptias decessero: an, secuta nuptijs, dotis esse incipiant? & verior, ne non possint in dominio eius effici, cui datae sunt, quia post mortem incipit dominium discedere ab eo, qui dedit: quia pendet donatio in diem nuptiarum, & cum sequitur condicio nuptiarum, iam heredis dominium est, a quo discedere rerum non posse dominium, inuito eo, sciendum est. Sed benignius est, fauere dotium, accessitatem imponi heredi: consentanea, quod defunctus fecit: aut, si distulerit, vel abstinet, nolente, vel absente eo, dominium ad maritum ipso iure transferre: ne mulier maneat indotata.

29. Si dotis causa data, accipere debemus ea, quae in dote dantur. Ceterum si res datur in ea quae Graeci, & 7. 1. 2. dicunt, quaeque Galli peculiam appellant: videamus, an statim efficiuntur mariti, & pater, si sic datur, ut fiant, effici mariti: & cum distrahatur fuerit matrimonium, non vindicari oportet, sed condicere: dotis actione peti, ut Diuus Marcus & imperator nollet cum patre refererunt. Plane si rerum libellum marito datur, ut Romae vobis heri videmus, nam mulier res, quas solet in usu habere in domo mariti, neque in dotem dat, in libellum solet conferre, cumque libellum marito offerre, ut si subscribat, quasi res accepterit: & velut obitographum eius vxor retinet, res, quae libello continentur, in domum eius se inuulsit: haec igitur res an mariti fiant, videamus, & non puto, non quod non ei traduntur, quid enim interest, inferantur volente eo in domum eius, an ei tradantur? sed quia non puto hoc agi inter virum & uxorem, ut dominium ad eum transferatur: sed magis, ut certum sit, in domum eius illatae, si quandoque separatio fiat: negetur, & plebiscitum; custodiam earum maritus repromittit, nisi mulieri committitur sint. vide Vimus harum rerum nomen, si non reddantur, virum rerum amotarum, an depositi, an mandati mulier agere possit, & si custodia mariti committitur: depositi, vel mandati agi poterit, si inanis ageretur rerum amotarum, si inanis amotarum maritus eas retineat: aut ad exhibendum, si non ad mouero eas conuictus est.

30. Idem libro 31. ad Sabinum.

31. Perumque interest viri, res non esse estimatas, idcirco, ne periculum rerum ad eum pertinet. maxime si animalia in dotem accepit: vel vestem, qua mulier vitur, sueniet enim, & estimata fiet, & ea mulier adhibet, ut nihilominus maritus estimatioem eorum praestet, quod

32. Si res in dotem datae fuerint, quamuis estimatae, verum conuenerit, ut aut estimatio, aut res praestentur: si quidem fuerit adiudicium, utrum mulier vel ipsa selget, utrum malit petere rem, estimatioem, verum si ita fuerit adiudicium, utrum maritus vel ipsa erit electio, aut, si nihil de electione adiciatur, electionem habebit maritus, utrum malit res offerre, an pretium earum. Nam & cum illa aut illa res promittitur, rei electio est, utram praestet. Sed si res non exstet, estimatioem omnimodo maritus praestabit.

33. Paulus libro 7. ad Sabinum.

34. An & deteriorem factam reddere poterit.

35. Ulpianus libro 34. ad Sabinum.

36. Si res estimata, post contractum matrimonium donationis causa adprobetur: nulla est estimatio, quia nec res distrahatur, donationis causa, potest: cum estimatum inter virum & uxorem non habeat, res igitur in dote remanebit. Sed si ante matrimonium, magis est, ut in matrimonij tempore collata donatio videatur, atque ideo non valet.

37. Si mulier se dicat circumuentam minoris rem estimasse, vitiosa seruum: si quidem circum in hoc uenta est, quod seruum dedit, non tantum in hoc, quod minoris estimauit in eo aduram, ut seruus si bi restituatur, enim uero si in estimationis modo circumuentus esset: arbitrium mariti, utrum iustam estimatioem, an iustam seruum praestet, & haec, si seruus uiuit, quod si decesserit: Marcellus ait, magis estimatioem praestandam: sed non iustam, sed eam, quae facta est, quia boni consilium mulier debet, quod si estimatus, ceterum, si simpliciter dedit: progal dubio periculo eius moreretur, non mariti, idemque & in minore circumuenta Marcellus probat. Plane si emptorem habuit mulier iusti preiudicium dicendum; iustam estimatioem praestandam, idque dumtaxat uxori minori annis praestandum, Marcellus scribit. Scenola autem in marito notat, & doli eius adfuit, in hanc estimatioem praestandam, & puto uerius, quod Scenola ait.

38. Si cum marito debitore mulier parata sit, ut id quod debeat, in dotem habeat: dotis actione scilicet eam agere possit, existimo, licet enim ipso iure, priore debito liberatus non sit: sed tamen exceptionem habere potest.

39. Modestinus libro singulari de Differentia dotis.

40. Si mulier post diuortium, antequam ex stipulato de dote agat, ad eundem virum fuerit reuersa constantius dicetur, per doli exceptionem, inefficacem fieri ex stipulato, ut quae quo matrimonij iura daret.

Dejuredokim.
c. *[Signature]*

14. Ulpianus libro 34. ad Edictum.

Si rem aestimata mulier in dotem dederit deinde, sea moram faciente in traditione in rerum natura esse desierit actionem eam habere non puto.

15. Pomponius libro 14. ad Sabinum. Quid si per eam non stetit: perinde pretium auferat, ac si tradidisset, quia quod euenit, emptoris periculo est.

16. Ulpianus libro 34. ad Sabinum. Quotiens res aestimata in dotem datur: euidet ea, virum ex empto contra uxorem agere: & quidquid eo nomine fuerit consecutus, totis actione, soluto matrimonio, ei praestare oportet. quare & si duplum forte ad virum peruenit, id quoque ad mulierem redigitur. quae sententia habet aequitatem. quia non simplex venditio sit, sed dotis causa. nec debeat maritus lucrari ex damno mulieris. sufficit enim, maritum indemnem praestari, non etiam lucrum sentire.

17. Paulus libro 7. ad Sabinum.

In rebus dotalibus virum praestare oportet tam dolium, quam culpam. quia causa sua dotem accipit. sed etiam diligentiam praestare, quam in suis rebus exhibet.

18. Pomponius libro 14. ad Sabinum. Si re aestimata data, nuptiae secum non sint videndum est, quid repeti debeat, virum res an aestimatio rata sit, si nuptiae sequantur: quia nec alia causa contrahendi fuerit, res igitur repeti debeat, non pretium.

19. Pomponius libro 14. ad Sabinum. Si conuentum factum est, ut tantidem aestimata diuortio facto, redderet: manere factum eorum apud te, Labeo ait: quia & mancipia tuo periculo fuerint.

20. Ulpianus libro 34. ad Sabinum.

Etiam si alij iussu mariti, dos detur: nihilominus maritus de dote obligatur.

21. Paulus libro 7. ad Sabinum.

Ulpianus scribit, valere talem stipulationem: Cum moritur, dotis nomine tot dari, quia & pacisci soleant, ne a vna exhibeatur. quod non esse simile accipi. aliud est enim, differre exactionem: aliud, ab initio in id tempus stipulari, quo matrimonium futurum non sit. idque & Aristoni, & Neratio, & Pomponio placet.

22. Ulpianus libro 35. ad Sabinum.

Stipulationem, quae propter causam dotis fiat, constat habere in se conditionem hanc, si nuptiae fuerint secutae: & ita deum ex ea agi posse, quamuis non sit expressa condicio, si nuptiae, constat. quare, si nuntius remittatur, defecisse condicio stipulationis videtur.

23. Paulus libro 7. ad Sabinum.

Et licet postea eidem nupserit, non conualescit stipulatio.

24. Ulpianus libro 35. ad Sabinum.

Via autem in stipulatione non est necessaria dotis adiectio, etiam in donatione tantum deinde ducimus.

25. Pomponius libro 15. ad Sabinum.

Si filia familias nuptura, ex peculio, cuius admistrationem habet, dotem viro dedit: deinde, cum in eadem causa peculium eius esset, diuortium fecerit: dos ei redde soluitur, quasi a quolibet peculiari debitore.

26. Paulus libro 7. ad Sabinum.

Si ei nuptura mulier, qui Sticum debebat, ita se cum eo pacta est: Pro Sticho quem mihi debes, decem tibi dari erunt: secundum id quod placuit, rem pro re solui posse, & liberatio contingit, & decem in dotem erunt, quia & permutatio dotium conuentio fieri potest.

27. Modestianus libro 1. Regularum.

Ita, constante matrimonio, permutari dotem posse dicimus, si hoc mulieri vtile sit, & ex pecunia in

rem, aut ex re in pecuniam, idque probatum est.

28. Ulpianus libro 35. ad Sabinum. Quid si fuerit factum: fundus, vel res dotalis est: ceterum.

29. Paulus libro 7. ad Sabinum. Post nuptias pater non potest deteriorem causam filiae facere, quia nec reddi ei dos, in iura filia potest.

30. Ulpianus libro 36. ad Sabinum.

Cum pater dotem pro filia promittit, & dotem legat: si quidem marito legauit: videndum est, an legatum valeat. & non puto valere. nam cum creditori debitor legat id, quod debet: nullum legatum est. Quod si filiae legauit, valet legatum. dos enim ex promissione marito debetur, legatum filiae. Et si quidem, hoc animo testatorem esse, filia ostenderit, ut duplicaret ei legatum: habebit vicumque: dote, quam maritus persequutus fuerit, & legatum ex causa legati. quod si alterum voluit habere: resti mulier legatum petat: opposita doli exceptio, non alius conetur ei heres legatum solvere, quam si cauerit, indemnem hoc nomine heredem futurum aduersus maritum ex promissione agere. sed si maritus agat, nihil de indemnitatem eum caere oportet: verum mulier, post eum agens, ex parte repellatur: quia femel dos praestata est.

31. Pomponius libro 7. ad Sabinum.

Otem, quae in prius matrimonium data est, non aliter conuertitur in posterius matrimonium, dicendum est, quam cum hoc agitur, dum hoc agi semper interpretemur, nisi probeatur, aliud conuenisse.

32. Papinianus libro 4. Responsorum.

Quod si non diuortium, sed iurgium fuit: dos eiusdem matrimonij manebit.

33. Pomponius libro 16. ad Sabinum.

Si ex lapidicinis dotalis fundi lapidem, vel arboris, quae fructus non essent, sine superfluo edificij dotalis, voluntate mulieris, vendiderit: nummi est ea conditione recepti sunt dotis.

34. Ulpianus libro 6. ad Sabinum.

Si extraneus sit, qui dotem promittit, sique defensus sit facultatibus: imputabitur marito, cur eum non conuenierit. maxime si ex necessitate, non ex voluntate, dotem promiserit. nam, si donauit, vicumque parandum marito, qui eum non precipitavit ad solutionem, qui donauerat: quemque in id, quod facere possit, si conuenisset, condemnauerat. hoc enim Diuus Pius rescripsit: eos, qui ex liberalitate conueniuntur, in id, quod facere possunt, conueniendos. Sed si vel pater, vel ipsa promiserit: Iulianus quidem libro sextodecimo digestorum scribit, etiam si pater promissit, periculum respicere ad maritum. quod ferendum est. debet igitur mulier esse periculum, nec enim quicumque iudex propterea aures audiet mulierem dicentem, cur patrem, qui de suo dotem promissit, non vserit ad exsolutionem multo minus, cur ipsam non conuenierit. redde itaque Sabinus disposuit, ut diceret, quod pater, vel ipsa mulier promissit, viri periculo non esse: quod debitor, id viri esse. quod alius, scilicet donatoris, eius periculo aut cui acquiritur, adquiri autem mulieri accipimus, ad quam rei commodum respicit.

35. Idem libro 34. ad Sabinum.

Mater cum filiae aurum dedisset videndum, pater puellae id aurum in dotem viro adpendit: de qua mortua est mater, si infans, inuita uxore, vir id aurum in dotem dedisset: manet id aurum heredis maritis: vindicarique potest: & eo minorem dotem viro dari esse placuit. quia res euidet est, maritum conueni aduersus uxorem esse.

36. Idem libro 49. ad Sabinum.

Otem a patre, vel a quouis alio promissam, si vir non nandi causa stipuletur: cepit viri esse periculum, & ante nuptias fuisse.

37. Idem libro 48. ad Sabinum.

Debitor mulieris, iussu eius, pecuniam viro ex promissis, deinde vir acceptam eam, iussu mulieris, secum res mulieris perit. hoc quomodo accipitur, in dote nomine, an & si alia ex causa? & videtur de eo debitor dictum, qui dote nomine praedat. Illud adhuc habet, utrum ante nuptias, an post nuptias factum sit. multum enim interesse videtur. nam si, secum nuptias, id factum est, dote iam constituta, maritus accepto ferendo, perdit dote: si autem, antequam nuptiae sequerentur: nihil videatur dote constitutum esse.

38. Paulus libro 12. ad Sabinum.

Non enim alius perit mulieri actio, quam si nuptiae secum fuerint. nam si secum non sunt, rancet debitor mulieri obligatus.

39. Ulpianus libro 4. ad Sabinum.

Ante videndum est, an maritus mulier, quae iussu accepto ferri, obligatur, & putem obligari mandari actione, & hoc ipsum in dote conueniri, quod mulier mandari iudicio obligata est. & quod dicitur rem mulieri perire, consequens est. nam si ceperit esse de dote agere, ipsa secum debet compensare iussu suum.

40. Idem libro 35. ad Edictum.

Si serua seruo quasi dotem dederit, deinde, constante coniunctioe, & libertatem ambo peruenierit, peculio eius non adempto: & in eadem coniunctioe permanserit: ita res moderetur, visis quae ex rebus corporalius, vel in dote, tempore seruitutis datus exierit, & videatur ea tacite in dote conueniri, ut earum aestimatio mulieri debeatur.

41. Si sponsa mulier nubuerit: distinguendum arbitrio, castratus fuerit, necne, ut in castrato dicat dotem non esse, in eo, qui castratus non est, quia est matrimonium, & dos, & dote actio est.

42. Idem libro 35. ad Edictum.

Iulius Severus rescripsit Pontio Luciano in hac parte: Si mulier, quae dotem dederat, post diuortium rursus in matrimonium redit, non reuocatis instrumentis: non dubitabit is, apud quem res agitur, secundum voluntatem mulieris, quae velque non adnotata redire in matrimonium voluit, partibus suis sanguis, quasi reuocata dote.

43. Paulus libro 35. ad Edictum.

Promittendo dotem, omnes obligantur, cuiuscunque sexus, conditionisque sint. Sed si nuptiae secum non fuerint, ex stipulatu agi non potest. magis enim res, quam verba inueniuntur.

44. Accepi quoque latione dos constituitur, cum debitori marito acceptum feratur dote constitutendae causa. Si a debitore mulieris, sub conditione dos promittatur: & postea, sed antequam maritus petere possit, debitor soluendo esse desierit: magis, periculum ad mulierem pertinere, placet. nec eam videri maritum nomen secutum eo tempore quo exigere non poterit. Quod si iam tunc debitor cum sub conditione promitteret, soluendo non fuerit: periculum viri esse: quod sciens tale nomen secutus videretur, quale initio obligationis fuerit.

45. Si debitor mulieris dotem promiserit, & mulierem heredem reliquerit: Labeo perinde habendum ait, ac si mulier ipsa dotem promississet. cuius sententiam Iulianus quoque probat. nec enim aequum esse ait, ut ei damnetur eius pecuniae nomine, quam ipsa debeat: & satis esse, acceptationem eam librarum.

46. Gaius libro 11. ad Edictum Provinciale.

Res in dote datur, quae pondere, numero, mensura constant, mariti periculo sunt, quia in hoc

dantur: ut eas maritus ad arbitrium suum distrahatur, & quandoque soluto matrimonio, eiusdem generis, & qualitatis alias restituatur vel ipse, vel heres eius.

47. Ulpianus libro 3. Disputationum.

Interdum solet dos per acceptationem constitui: tamen, si ante matrimonium acceptatio fuerit interposita, nec nuptiae secutae, & ex causa, ut matrimonij causa acceptationem interpositam, non secum nuptias, nullam esse, atque ideo suo loco manere obligationem, quae sententia vera est. Quotiens autem extraneus accepto fert debitori, dote constitutendae causa si quidem nuptiae infecerit non fuerint: liberatio non sequetur. nisi forte sic accepto tulit, ut vellet mulieri in totum donari. tunc enim creditur esse, breui manu acceptum a muliere, & marito dote: ceterum mulieri per liberam personam conditio acquiri non potest. Plane, secum nuptias, mulier, soluto matrimonio, dote exactionem habebit: nisi forte sic accepto tulit extraneus, ut ipse, quoquo modo solutu fuerit matrimonium, conditionem habeat. tunc enim non habebit mulier actionem. Secundum quae constituta dote per acceptationem, & secum nuptias effectus erit dote exactionis: ut si quidem pura sit obligatio, quae accepto lata est, non ipsa restituenda sit, sed soluenda dos secundum sua tempora. Sin vero obligatio in die fuit, nec ante solutu matrimonium dies obligationis praeteriit: restauranda est in die pristinum obligatio. & si debitum cum satisfactione fuerit, satisfactio renouanda est. Similique modo & si conditionalis fuerit obligatio, quae in dote conuersa est, & pendente obligatione, diuortium fuerit secum: verius, obligationem sub eadem conditione restitui debere. Sed si condicio extiterit, constante matrimonio: ex die diuortij tempora exactionis numerantur.

48. Iulianus libro 16. Digestorum.

Si pater, filiae nomine, dotem promississet: & eam ante nuptias emancipasset: non resoluitur promissio. nam & cum ante nuptias pater moretur, nihilominus heredes eius ex promissione obligati manebunt. Quae debitor filii familias habet, si patri eius ita dote promiserit, Quod mihi debes, vel quod mihi filius tuus debes, dote tibi erunt: non obligatur: sed efficit, ut id, quod actione de peculio seruari a patre poterat in dote sit. Marcellus: Sine igitur esse filio posthac, sine cu patre agere instituerit: exceptio: pacti conueni sum mouebitur, adione autem de dote si experietur, consequetur, quod in peculio fuisse apparuerit eo tempore, quo dos promittebatur. utique si post nuptias promissa, eius temporis peculium aestimari debet, quo nuptiae ferent.

49. Tryphonius libro 8. Disputationum.

Quod si nuptura debitori filio familias, actione daturat de peculio promissit: id quod ex ea causa sibi deberetur, nuptiarum tempore inspicitur.

50. Si vero alij nuptura, iussu filii familias debitorum de peculio dotem promitteret: tempus inspicitur, quo dos promissa est, ut tantum in peculio esse aestimaretur.

51. Iulianus libro 16. Digestorum.

Quemadmodum inuito domino seruus stipulatus acquiratur: si dote, domini nomine, sibi promitti patitur, obligatio domino acquiratur. sed neque periculum dominus praestare debet, si forte debitor mulieris dote promiserit, neque culpam. Traditione quoque rei dotalis in persona serui, vel filii familias facta, dos constituitur. ita ut neque periculum, nec culpam dominus, aut pater praestet. Igitur hanc dote periculo mulieris esse dico, quoniam in dominus,

vel pater ratam promissionem, vel donationem habuerit: idcirco, etiam manente matrimonio, res, quas tradiderit conditione repetituram: item incerti conditione consecuturam, ut promissione liberetur.

47. Idem libro 18. Digestorum. Si seruo in dotem ante nuptias dato donatum aliquid vel legatum ante nuptias fuisset, ampliatur dos, sicut ex fructibus fundi, qui ante nuptias traditus est.

48. Idem libro 2. ad Urse um Pa. roccia.

Alii facta stipulatione, decem in anno proximo doti nomine dari spondet: quzstum est, annis ex quo tempore esset numerandus: virum ex die stipulationis facte; in ex eodie, quo dos esse potuisset, id est nuptiarum, & responsum est, ex die nuptiarum annum esse numerandum, ne, si aliter obseruarem, si intra annum nuptie facte non sint, videri possit dos ex ea obligatione deberi.

49. Idem libro 5. ex Minicio.

Vir ab eo, qui uxori eius dotem facere volebat certam pecuniam eo nomine stipulatus est: deinde acceptam eam fecit: quzrebat, essetne ea in dotem: respondit, si acceptam non fecisset, & promissor solvendo est: desisset, quzreremus, an culpa mariti ea pecunia exacta non esset: eum vero acceptam fecit, omnimodo periculum ad eum pertinebit, perinde enim est, ac si accepisset pecuniam, & eandem promissori donauerit.

50. Africanus libro 3. Quzstionum.

Ux fundum in dote habebat, diuortio facto, cum in matrimonium rediret, pacta est cum viro, ut decem in dotem acciperet, & fundum sibi restitueret, ac datis decem, prius quam fundus ei restitueretur, in matrimonio decederit, illud ex bona fide est, & negotio contracto conuenit, ut fundus, quasi sine causa penes maritum esse coeperit, condicatur.

51. Ulpianus libro 2. Responsorum.

Si res, quas filix emancipate pater donauit, ex voluntate eius postea in dotem pro ea date sunt, & filia dotem, non a patre videri datam.

52. Marcianus libro 3. Regularum.

Non solum si estimatus fundus, sed etiam si non estimatus in dotem datus est; & alia cum necesse non habeat mulier duplum promittere, promittit, quia ipse fundus est in dote: quod cumque propter eum consecutus fuerit a muliere maritus, quandoque

restituere mulieri de dote agenti.

53. Neratius libro 3. Membranarum. Vm vir uxori donare velle, debitor mulieris, qui soluendo non erat, dotem ei promisit. ad id dumtaxat, ad quod soluendo fuit, viri periculo ea res est. & si quid debitori ad soluendum facultatis accesserit, periculum ad eam summam, quz accesserit, cre-scet: permanebitque, etiam si rursus pauperior factus fuerit, quia neque tum, cum dos promitteretur, donatio facta est, nisi eius pecunie, quz a debitore seruati non poterat: neque, cum soluendo is esse cepit, dotationis causa permaneat: cum eo loco res sit, quod esset, si tum quoque, cum promitteretur dos, locupletatus fuisset.

54. Gaius ad Edictum pratoris vrbani titulo de Przdatoribus.

Res, que ex dotali pecunia comparata sunt, dotales esse videntur.

55. Paulus libro 7. ad Plautium.

Vm dotis causa aliquid expromittitur, fideiussor eo nomine datus tenetur.

56. Idem libro 6. ad Plautium.

Si is, qui Stichum mulieri debet in dotem delegatus sit, & antequam solueret debitor, Stichus decederit, cum neque per debitorem stetit, quo minus solueret, neque maritus in agendo moram fecisset: periculo mulieris Stichus morietur. quamquam, etiam si moram maritus fecerit in exigendo, si tamen etiam apud maritum moriturus Stichus fuerit, adione dotis maritus non tenetur. 1. Ibi dos esse debet, ubi onera matrimonij sunt. 2. Post mortem patris statim onera matrimonij filij sequuntur, sicut liberi, sicut vxor. 3. Quod dicitur, necessarias impensas ipso iure dotem minuisse: non eo pertinet, ut, si forte fundus in dote sit, dotalis aliqua ex parte dotalis esse, sed, nisi impensa reddatur, aut pars fundi, aut totus retineatur. Sed si tantum in fundum dotalis impensum sit per partes, quanti fundus est: desinere eum dotalem esse, sequela nos ter dicebat: nisi mulier sponte marito intra annum impensas obtulerit. Si pecunia, & fundus in dote sint, & necessarias impensas in fundum facte: Nerua ait, dotem pecuniarum minui, quid ergo, si mulier impensas marito soluerit? vtrum crederet dos, an ex integro data videbitur? cuius manifestior iniquitas in fundo est, secundum Scaevola non tri sententiam, nam, si definit dotalis esse, poterit alienari, rursus quemadmodum poterit fieri dotalis, data pecunia iam pecunia in dote esse videbitur, & magis est, ut ager in causam dotis reuertatur, sed interim alienatio fundi inhibeat.

57. Iavolenus libro 1. ex Plautio.

Nuptura filiofamilias, si facere dotem ita promiserit, quod filius suus mihi debet, id doli tibi erit interesse puto, vtrum filij obligatio, an patris persecutio, & in re versus promissioni continetur. nam si id, quod filij dare oportet, significatum est, tota pecunia, in qua filius obligatus est, promissioni dotis continetur. sin aut id, quod patre de peculio, vel in re verso prestare oportebit: estimare debet, quanti sit eo tempore id, quod promittitur: ut ea summa dotis esse videatur, qua patre, eo tempore, filij nomine condonari oportebit, quod si non euidenter apparuit de cuius mulier obligatione sentit: presumptionem ad filij debitum spectare, verisimile est: nisi euidentissime contrarium adprobetur.

58. Celsus libro 19. Digestorum.

Sponsalibus non doli factis, Titio dotem, seix nomine, promiserit: cum ea nubere ei mollem, si postea nupterit, dotem debet: nisi alig nuptie medix interuenissent. 1. Si mulier ancilla Pamphila a Titio stipulata, deinde ei nuptura, quod is sibi debebat, doli habere permittit, etiam si non erit viri Pamphila: an

ipsa tamen Pamphila in dote, & mulieris periculo erit: an & quod ea pepererit, reddi mulieri debebit: quia, si in sua causa prior stipulatio mansisset, non redderetur nisi forte referret: habuerit rem, qua debebat, vir, quo tempore dos constitueretur: nam ita poterit videri res ipsa ad eum peruenisse: an non habuerit: nam si non habuerit: magis est, ut liberatio obligationis potius, quam res ipsa, ad eum ita peruenisse videatur, idcirco partus eius non debetur.

59. Marcellus libro 7. Digestorum.

Si mulier ita dotem promiserit, decem tibi aut Titio dari: hoc casu dici potest, vel Titio dari posse, sed de dote virum teneri, quemadmodum si Titio iussisset dari nec mirum cum etiam promittitur viro dotem, possit, delegare eo, alteri promittere. est dici solet, alij, quam marito, dotis nomine mulierem non posse obligari. his enim casibus viro dos quzritur, non enim existimauimus illam ita promississe, cum vel de Titij nuptiis cogitaret. 1. Ex asse heres institutus, rogatusque mulieri dotalitem hereditatem restituere: iussu eius, quod debet, doti promittit marito. Vereor, non sit obligatus, nam mulieri in hoc tenetur, ut hereditatem restituendo transferat adiones, & quas habet, & quibus est obligatus: quas transferre ad alium, quam cui debet fideicommissum, non potest. Aliquis dixerit: incerti cum eo agi posse: fideicommissi preter estimationem. huic ego consentire non possum, nam obligari mulieris debitor, ita equum est, si accipere id ipsum, quod ei debetur, vir potest. Sed ne indotata mulier esse videatur: dicendum est, ipsi mulieri ex Trebelliano restituendam esse partem hereditatis, quz ei relicta est, ut ea suo marito pro dote eam solueret, quia & ad eam fideicommissum, & onera eius pertinent, delegatione propter nimiam subtilitatem, & casus necessitates: minime opinentur: 2. Eius nomine, quz libera videbatur, decem in dote dedisset, eo casu habebit conditionem, quo habere potuisset, si mulieris liberz nomine dedisset, nec nuptiz fecerit essent. Si manumissa nupterit, ita demum dos erit, & ea mente dedisset, ut quandoque secutus nuptiis dos esset: igitur, si mulieri donaturus dedisset, dominus condicet, quemadmodum si eum, qui sibi donaturus esset, mulier ipsam donare iussisset.

60. Celsus libro 11. Digestorum.

Uxore, quantz pecunie dotem promittenti a muliere curator consentum ad commodare debet respondit: Modus ex facultatibus, & dignitate mulieris, maritique status est, quousque ratio patitur.

61. Tertius Clemens libro 3. ad Legem Iuliam & Papiam.

Sive generalis curator, sive dotis dande causa constitutus sit, & amplius doti promissum est, quam facultates mulieris valent: ipso iure promissio non valet: quia lege, rata non habetur auctoritate dolo malo facta, quzreadum tamen est, vtrum tota obligatio, an quod amplius promissum est, quam promitti oportuit, infirmetur. & vtilius est dicere, id, quod superfluum est, tantummodo infirmare. 1. Iste autem curator, res dotis nomine tradere debet, non etiam ut vendat cui libet, & pretium eius in dotem det. Dubitari autem potest, an hoc verum sit, quid enim, si aliter honeste nubere non possit, quam ut pecunia in dotem det: idque ei magis expediat, atquin possunt res in dotem dari, plerumque alienari, & pecunia in dotem conuerti. Sed, ut expediat, quzritio: si quidem res in dotem maritus accipere maluerit: nihil amplius quzrendum est. sin autem non aliter contrahere matrimonium vir patitur, nisi pecunia in dotem datus: que officium est curatoris, apud eundem integre

iudicem, qui eum constituit, ut iterum ei, causa cognita, etiam viro absente, permittat, rerum venditione celebrata, dotem constituere.

62. Modestinus libro 5. Responsorum.

Ita cum esset minor viginti quinque annis, quartam hereditatis matris suz communem sibi cum fratribus mutabit, & accepti pro ea parte fundum, quasi emptione inter se facta, hunc fundum cum aliis rebus doti dedit: quzro: si in integrum restituitur, & partem suam accipiat quartam, & reddat fundum, quid debeat maritus facere: an contentus esse debeat aliis rebus in dotem datis. Item quzro: si hec decesserit, & heredes eius in integrum restitutionem ex persona eius petierint, & ipsi petant quartam partem, & illi fundum: an maritus cogatur restituere fundum, contentus in retentione lucri dotis ceteris rebus. Modestinus respondit, nihil proponi, cur marito dos auferenda sit, sed in meram estimationem przdij mulieris, vel eius heredes condemnandi sunt, in hoc tempore referenda, quo in dotem datus est.

63. Idem libro singulari de Eumeticis.

Stipulatio de dote reddenda ab extraneo interposita, facta diuortio, statim committitur, nec redintegrato matrimonio, actio stipulatori quz sita interdicat, denud igitur consentiente stipulatore dos constituenda est, ne sequenti matrimonio mulier indotata sit, si modo ea dos non ab ipsa profecta sit: quam alius permisso eius stipulatus est, tunc enim consensus eius non est necessarius.

64. Iavolenus libro 4. ex Cassio.

Post diuortium mulier, si de dote maritus nihil cauit, & cum alij nupsisset, postea ad priorem virum rediit, ratiocinetur dos ei redintegratur.

65. Pomponius libro 5. ad Quintum Mucium.

Si legatus, aut hereditate aliquid seruo dotali obtinuit, quod testator noluit ad maritum pertinere, soluto matrimonio reddendum est mulieri.

66. Idem libro 8. ad Quintum Mucium.

Si usufructus suad, cuius proprietatem mulier non habebat, dote nomine mihi a domino proprietatis datur: difficultas erit post diuortium circa reddendum ius mulieri: quoniam diximus usufructum a fructuario cedi non posse, nisi domino proprietatis, & si extraneo cedatur, id est ei, qui proprietatem non habeat, nihil ad eum transire, sed ad dominum proprietatis reuertendum usufructum, quidam ergo, remedij loco, recte putauerunt introducendum, ut vel locet hunc usufructum mulieri maritus, vel vendat nummo vno, ut ipsum quidem ius remaneat penes maritum, perceptiqz vero fructuum ad mulierem pertineat.

67. Proculus, libro 7. Epistularum.

Proculus nepoti suo salutem. Ancilla, quz nupsit, dote nomine pecuniam viro tradidit, siue sciet se ancillam esse, siue ignoret, non poterit eam pecuniam viro facere, & que nihilominus mansit eius, cuius fuerat, antequam eo nomine viro traderetur, nisi forte usucapta est, nec postea que apud eundem virum libera facta est, eius pecunie causam mutare potuit, itaque nec facta quidem diuortio, aut dote iure, aut per conditionem repetere recte potest, sed is, cuius pecunia est, recte vindicat eam. Quod si vir eam pecuniam pro suo possidendo usufruxit, scilicet quia existimauit mulierem liberam esse: proprius est, ut existimem, eum lucrificasse, vti que si, antequam matrimonium esse inciperet, usufruxit. Ex in eadem opinione sum, si quid ex ea pecunia parauit, antequam ea dos fieret: ut nec possidet eam, nec dolo fecerit, quominus eam possideret.

Dotis promissio non ideo minus valet, quod ignorante initio patre, nuptiae non fuerint postea consenserit. cum omnis dotis promissio futuri matrimonij tacitam conditionem accipiat. Nam & si minor annis duodecim, ut maior deducatur sit: tunc primum petetur, cum maior annis apud eundem esse coeperit. quod enim volutum est, dotis promissionem in primis duntaxat, nuptiis destinare, neque durare obligationem, si post alterius matrimonium ei nubat, cui dotem promiserat: tunc locum habet, cum intercesserunt alicuius nuptiae.

69. Idem libro 4. Responsorum.
Cum post divortium, viro sciente, mulier in possessionem praediorum, quae in dote promissa, longo tempore fuerit concessisse tacite videtur, ne, quod promissa fuerat, petatur, & si petere ea debeat, peti exceptione a muliere repellitur.

70. Idem libro 4. Responsorum.
Mulier pecuniam sibi debitam a seio cum futuris temporis in dote promittenda deprehendit, eas quoque dotis portionem esse, quantum dies post nuptias ceciderit, rationis est. **¶** Vltima dotis in stipulatum cum dote post divortium deductas, ex die secundi matrimonij non esse praehabendas, placuit, quia nec sortis exactio locum habere ea, nec medijs temporis debebuntur.

71. Idem libro 4. Responsorum.
In domum abstrahit uxore deducit, nullis in ea inter se & bonis viri stipulationibus factis, ad exhibitionem uxoris promissas, usufrus, & reuerfusur in probe petit. **¶** Genera sacerdotum, arbitratu sacerdotum, die dari, non demonstratae vel quantitate, stipulatus fuerat, arbitrio quoque de dote stipulationem valere placuit, nec videtur simile, quod fundo non demonstrato, nullum esse legatum, vel stipulationem fundi conitaret, cum inter modum constituetur dote, & corpus ignominiam differenti magna sit dotis etenim quantitas pro modo facultatum patris, & dignitate mariti conueniunt potest.

72. Idem libro 4. Responsorum.
Nuptias ex voluntate patris puellae, cum filij tutoris iure contractis, dos pro modo facultatum, & dignitate natalium, recte per tutorem constitui potest. **¶** Patrona dotem pro liberta iure promissam, quod existerit ingratum retinebit. **¶** Cum res in dote admittuntur, soluto matrimonio, reddi placuit: summa de dote, non venditio contrahitur, id est, quae rebus dote, si mulier bona fide eas dederit, nulla est actio viro, alioquin de dolo tenetur. **¶** In dote rebus estimatis, & traditis, quomodo eas mulier in usu habeat, viri dominium factum videretur.

73. Idem libro 4. Responsorum.
Partum dotalem, ancillarum, dotis esse portionem conuenit, id est, quae frustra pacisci viri, ut inter uxorem & partum communis sit.

74. Idem libro 4. Responsorum.
An ambiguus pro dote, respondere melius est.

75. Idem libro 4. Responsorum.
Cum dote mulieris nomine extraneus promissus, mulieris periculum est, sed si maritus nomen secutus, usufrus exigerit, periculum eius futurum respondetur.

76. Idem libro 8. Responsorum.
Mulier bona sua omnia in dote dedit, quae pro an maritus, quasi heres oneribus respondere cogatur. **¶** Paulus respondit: cum quidem, qui tota ex promissione dotis bona mulieris retinuit, a creditoribus conueniri eius non potest, sed non plus esse in promissione honorum, quam quod superest, deducto, pro alieno. **¶** Paulus respondit, in rebus dotalibus etiam patrem mariti doli & culpam praestare, debere.

77. Idem libro 8. Responsorum.
Mulier de suo dote, dedit, & adhibuit matrem, quae stipularetur, potuisse eam postea instrumētum dotalis nuptiae.

78. Idem libro 2. Sententiarum.
Mulier bona sua omnia in dote dedit, quae pro an maritus, quasi heres oneribus respondere cogatur. **¶** Paulus respondit: cum quidem, qui tota ex promissione dotis bona mulieris retinuit, a creditoribus conueniri eius non potest, sed non plus esse in promissione honorum, quam quod superest, deducto, pro alieno. **¶** Paulus respondit, in rebus dotalibus etiam patrem mariti doli & culpam praestare, debere.

Mulier dote, ex cuius nomine obligatur, quia & nuptias contrahere possunt. **¶** Maritus nuptias, non perditur uxore, si ob has causas dos reddi potest, ut scilicet si obque aliam, ex fundo idoneum emat, ut in exsilium, ut in insulam relegato parenti praeter alimoniam, aut ut egerent vltim, fratrem, sororemve sustineat.

79. Idem libro 5. Iuris Epitomarum.
Sponsa dote, dedit, nec nuptiae, vel minor duodecim annis, ut vxor habeatur: exemplo dotis, conductionis, ratione, privilegium, quod inter personales actiones vertitur, tribui placuit.

80. Idem libro 6. Disputationum.
Quamuis in bonis mariti dos sit, mulieris tamen est, & merito placuit, ut si in dote fundum inestimatum, dedit, cuius nomine duplex stipulatione cautum habuit, sique maritus eius sit, statim eam ex stipulatione agere posse. postea eius interest non esse eundem, quod in dote fuit, quod cum in dote habere desit, huius etiam constante matrimonio, quamuis apud maritum dominium sit, emolumentum potestatem, esse creditur, cuius etiam matrimonij onera maritus sustinet.

81. Idem libro 6. Disputationum.
Si pater mulieris mortis huius causa dote promissit, valet promissio, nam & si in tempore, quo ipse moreretur, promissit, obligatur, sed si conualuerit, ut ei non remittatur, obligatio per equam ditionem, atque si stipulati quis alius promissit, aut dote, alius nomine, nam ut conuenerit, vel pecunia transtulit, ita ob igationis constituitur, mortis causa conditio est. Non idem dicendum est, in persona mulieris, si mulier mortis suae causa dote promissit, quia nisi matrimonij oneribus seruiat, dos nulla est.

82. Idem libro 10. Disputationum.
Si mulier debitori suo, qui sub usufru debebat, nuptias, dote promissit, quod si sibi debebat, post contractum nuptiarum secuti temporis usufrus, non est dotalis, quia illa obligatio tota tollere, perinde ac si solutum mulieri, in dote ab ea datum esset.

83. Idem libro 11. Disputationum.
Cum in fundo mariti habens mulier usufructum, dote causa eum, marito dedit, quamuis ab ea usufructus decesserit: maritus tamen non usufructum habet, sed suo fundo quasi dominus utitur consecutus, per dote plenam fundi proprietatem, non separatam usufructu, nec est, quod non est vitio maritus amittat. Divortio autem facti, constituit in eodem fundo usufructum mulieri, quod si in matrimonio decesserit vxor, nihil emolumenti ob dote habere videtur maritus, quia, etsi uxorem eam non duxisset, auctuaris morte finitus usufructus ad proprietatem rediret, id est, quae nec in sumo consistit mulieris.

84. Idem libro 11. Disputationum.
Plane si pater filiae nomine, qui in fundo generi usufructum habebit, dote constituendae gratia eum dedit, & in matrimonio motus fuerit, habebit ex sua persona usufructus pretensionem.

85. Idem libro 11. Disputationum.
Quod si mulier, in fundo suo, marito usufructum, dote causa constituerit: tunc ex mariti persona erit usufructus proprius, qui & non vitio ipse periret, quod si acciderit, videamus, an etiam nunc dote sit mulier. Etsi quidem dominus apud mulierem est fundi, ad quem reuerfus usufructus, nihil iam in dote habet, quod actione dote consequatur ab eo, cui, quod non vitio amissi usufructum, imputari non potest, ex quo ipsa lucrum habet, id est, quae indotata erit. Quod si alienauerit vxor proprietatem, quae sine vltimo mulieris emolumento plenior facta est: adhuc dote est, quia dote actione teneri debet maritus, quomodo

Quando si dote dedit, ut, amittit eum non vitio, non si habet re periret, usufructu ad dote unum, eo modo, non cederet eius restitu-lio, quia cum non, propter, ad ipsam transtret, tamen, in dote, vel beneficii, sine incommodo quatuor, ad, propter, non reuertetur. Si autem usufructus, & in maritus non amiserit, morte mulieris non si, in usufructus apud maritum. Divortio autem, facti, primum videamus, & in hac & in superiore parte, an pro rata temporis eius anni duntaxat, in dote, quod probandum est. Ipsius autem reuocatio, si, non habent mulieri fundum, usufructus, & in cum proprietate consolidatur, non est, non sit fundi dominus, nihilominus co-ope-ri, non, ut, ut duntaxat, a se maritus usufructum, non, vel ex empto actione adhuc, ut usufructum, praeferat, mulier tenetur: aut pretium eius conueni, praeferat, cuius magis gratiam praestare, quam relinquere apud inuicem, ut ad se transtulit, licet, et, & vxor viro usufructum dotis nomine de dote, non sit fundi dominus, nihilominus vendit, quod sit, usufructus, non, quid dotis, si, in recipere debeat dixi referre, quia fudus venisset, nam si, ad, proprietatem, & in facta fuisset, mulier dote, iudicio, pretium, usufructus recipere debeat. Quid ergo est, si vir ante licentiam, conuenerit mortuus fuisset, heredes eius nihil praestituros, nam est, quilibet alius emptor, propretatis, est, usufructus, heredes, viri, nihil mulier praestituros, licet, usufructus, reuocato, ad proprietatem. Ceterum, si, usufructus, venisset, quanti debet venire, non, de dote, usufructus, intellegi, mulierem dote, manente matrimonio, re, epistole. **¶** Si fundus, communis, in dote, datus erit, & in, ut, gerit eum, maritus, conuenit, diuidendo, adiudicari, quae fundus, locum fuerit, in dote, erit, quantitas, quae societas, maritus, amittat, usufructus, aut si omnia licitatione, extraneus, additus, is fudus fuerit, pretij portio, quae, distracta, est, sed, ita, ut, non vice corporis, habere, nec, diuortio, secuto, praesenti die, quod in numero, est, restituatur, si, statuto tempore solui debeat, quod si maritus, fundus fuerit, adiudicatur: para, utique, datus, in dote, non, sit, maritus, diuortio autem, facti, sequitur, restitutionem, propter quam, ad maritum, peruenit, etiam, altera portio, scilicet, ut, recipiat, tantum, pretij, nomine, & nullate, quantum, de, sit, ex, conuentione, socio, nec, auctori, debet, alteruter, eam, equitatem, recusat, aut mulier, in, suscipienda, parte, altera, quae, quae, vir, in, restituenda, sed, an, constante, matrimonio, non, sola, pars, dotalis, sit, quae, data, fuit, in dote, sed etiam, altera, portio, videamus, Iulianus, de parte, tantum, dotali, loquitur, & ego, dixi, in auditorio, illam, solam, dotalem, esse, & si, maritus, dote, nomine, stipulatus, promissit, per errorem, is, qui, exceptione, tunc, erant, soluit, conueni, ei, soluere, & habebit, conditionem, aduersus, mulierem, aut patrem, uter, eorum, delegauit, ob, id, quod, indebitum, maritus, promissit, aut, soluit.

86. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Aux, nuptis, nomine, filio, natus, genero, dote, dedit, & mortuus, negat, Seruius, dote, ad patrem, reuertit, & ego, cum, Seruio, sentio, quia, non potest, videri, ab eo, profectus, quia, nihil, ex, his, sui, habuisset. **¶** Pater, filiae, nomine, centum, doti, ita, promissit, & com-**missis**, Ateius, scripsit, Seruius, respondisse, cum, primum, sine, scriptura, & infamia, dari, possit, debet.

87. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Si debitor, mulieris, dote, in, sponsa, promissit, & mulierem, ante, nuptias, a, debitore, eam, pecuniam, petere, neque, eo, nomine, postea, debitor, viro, obligatum, futurum, ait, Labeo, falsum.

88. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Si de dote, promissa, agit, non oportet, in quantum, facere, potest, condemnari, eum, qui, promissit, **¶** Paulus, immo, quod, ad, extraneum, attinet, si, non, per, hoc, verum, est, ceterum, si, manente, adnitiare, dote, promissam, genero, a, facere, petit, utique, in quantum, facere, potest, fover, condemnabitur, si, diuortio, matrimonio, petiture, causa, id, tribuen- dum, puto, quid, enim, si, fover, specie, suarum, dote, indukerit, genero, & cum, sciret, se, praestare, dote, non, posse, id, egerit, ut, genero, infideli, retur?

89. Idem libro 8. Digestorum.
Fundum, filiae, nomine, pater, in dote, dedit, & huius, heredi, filiae, ex, asse, creditoribus, vrguentibus, patris, vtilius, videtur, potius, fundum, qui, dotalis, est, distrahere, quod, minus, fructuosus, & alios, hereditarios, vberior, redditu, retinere, maritus, conuenit. Si, nulla, in, ea, re, capio, sit, futurum, quero, an, ea, pars, dote, quae, in, hoc, fundo, est, mulieri, manente, matrimonio, recte, soluitur, respondeo, si, pretium, creditori, soluitur, recte, solutum.

90. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Aux, nuptis, nomine, filio, natus, genero, dote, dedit, & mortuus, negat, Seruius, dote, ad patrem, reuertit, & ego, cum, Seruio, sentio, quia, non potest, videri, ab eo, profectus, quia, nihil, ex, his, sui, habuisset. **¶** Pater, filiae, nomine, centum, doti, ita, promissit, & com-**missis**, Ateius, scripsit, Seruius, respondisse, cum, primum, sine, scriptura, & infamia, dari, possit, debet.

91. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Si debitor, mulieris, dote, in, sponsa, promissit, & mulierem, ante, nuptias, a, debitore, eam, pecuniam, petere, neque, eo, nomine, postea, debitor, viro, obligatum, futurum, ait, Labeo, falsum.

92. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Si de dote, promissa, agit, non oportet, in quantum, facere, potest, condemnari, eum, qui, promissit, **¶** Paulus, immo, quod, ad, extraneum, attinet, si, non, per, hoc, verum, est, ceterum, si, manente, adnitiare, dote, promissam, genero, a, facere, petit, utique, in quantum, facere, potest, fover, condemnabitur, si, diuortio, matrimonio, petiture, causa, id, tribuen- dum, puto, quid, enim, si, fover, specie, suarum, dote, indukerit, genero, & cum, sciret, se, praestare, dote, non, posse, id, egerit, ut, genero, infideli, retur?

93. Idem libro 8. Digestorum.
Fundum, filiae, nomine, pater, in dote, dedit, & huius, heredi, filiae, ex, asse, creditoribus, vrguentibus, patris, vtilius, videtur, potius, fundum, qui, dotalis, est, distrahere, quod, minus, fructuosus, & alios, hereditarios, vberior, redditu, retinere, maritus, conuenit. Si, nulla, in, ea, re, capio, sit, futurum, quero, an, ea, pars, dote, quae, in, hoc, fundo, est, mulieri, manente, matrimonio, recte, soluitur, respondeo, si, pretium, creditori, soluitur, recte, solutum.

94. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Aux, nuptis, nomine, filio, natus, genero, dote, dedit, & mortuus, negat, Seruius, dote, ad patrem, reuertit, & ego, cum, Seruio, sentio, quia, non potest, videri, ab eo, profectus, quia, nihil, ex, his, sui, habuisset. **¶** Pater, filiae, nomine, centum, doti, ita, promissit, & com-**missis**, Ateius, scripsit, Seruius, respondisse, cum, primum, sine, scriptura, & infamia, dari, possit, debet.

95. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Si debitor, mulieris, dote, in, sponsa, promissit, & mulierem, ante, nuptias, a, debitore, eam, pecuniam, petere, neque, eo, nomine, postea, debitor, viro, obligatum, futurum, ait, Labeo, falsum.

96. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Si de dote, promissa, agit, non oportet, in quantum, facere, potest, condemnari, eum, qui, promissit, **¶** Paulus, immo, quod, ad, extraneum, attinet, si, non, per, hoc, verum, est, ceterum, si, manente, adnitiare, dote, promissam, genero, a, facere, petit, utique, in quantum, facere, potest, fover, condemnabitur, si, diuortio, matrimonio, petiture, causa, id, tribuen- dum, puto, quid, enim, si, fover, specie, suarum, dote, indukerit, genero, & cum, sciret, se, praestare, dote, non, posse, id, egerit, ut, genero, infideli, retur?

est, quia ea promissio in pendenti est, donec obligatio in ea causa est.
81. Papianus libro 2. Quaestionum.
Pater filiae nomine nummos alienos, quos multos acceperat, aut in causam crediti receperat, in dote dedit, consumptis his, dos profecticia efficitur.

82. Proculus libro 5. Epitularum.
Cum vxor virum suum, quam pecuniam sibi leberet, in dote filiae communis dare iusserit, & id fecisse dicatur: puto, animaduertendum esse, virum eam dote suam, an vxoris nomine dedit, si suo, nihilominus vxori eum debere pecuniam, si vxoris nomine dederit, ipsum ab vxore liberatum esse.

83. Laelii libro 6. Posteriorum a Labeonis.
Si debitor mulieris, dote, in, sponsa, promissit, & mulierem, ante, nuptias, a, debitore, eam, pecuniam, petere, quia, ea, promissio, in, pendenti, est, donec, ea, obligatio, in, ea, causa, est.

84. Laelii libro 6. Pithanon a Paulo Epitomatum.
Si de dote, promissa, agit, non oportet, in quantum, facere, potest, condemnari, eum, qui, promissit, **¶** Paulus, immo, quod, ad, extraneum, attinet, si, non, per, hoc, verum, est, ceterum, si, manente, adnitiare, dote, promissam, genero, a, facere, petit, utique, in quantum, facere, potest, fover, condemnabitur, si, diuortio, matrimonio, petiture, causa, id, tribuen- dum, puto, quid, enim, si, fover, specie, suarum, dote, indukerit, genero, & cum, sciret, se, praestare, dote, non, posse, id, egerit, ut, genero, infideli, retur?

85. Seueri libro 8. Digestorum.
Fundum, filiae, nomine, pater, in dote, dedit, & huius, heredi, filiae, ex, asse, creditoribus, vrguentibus, patris, vtilius, videtur, potius, fundum, qui, dotalis, est, distrahere, quod, minus, fructuosus, & alios, hereditarios, vberior, redditu, retinere, maritus, conuenit. Si, nulla, in, ea, re, capio, sit, futurum, quero, an, ea, pars, dote, quae, in, hoc, fundo, est, mulieri, manente, matrimonio, recte, soluitur, respondeo, si, pretium, creditori, soluitur, recte, solutum.

90. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Aux, nuptis, nomine, filio, natus, genero, dote, dedit, & mortuus, negat, Seruius, dote, ad patrem, reuertit, & ego, cum, Seruio, sentio, quia, non potest, videri, ab eo, profectus, quia, nihil, ex, his, sui, habuisset. **¶** Pater, filiae, nomine, centum, doti, ita, promissit, & com-**missis**, Ateius, scripsit, Seruius, respondisse, cum, primum, sine, scriptura, & infamia, dari, possit, debet.

91. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Si debitor, mulieris, dote, in, sponsa, promissit, & mulierem, ante, nuptias, a, debitore, eam, pecuniam, petere, neque, eo, nomine, postea, debitor, viro, obligatum, futurum, ait, Labeo, falsum.

92. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Si de dote, promissa, agit, non oportet, in quantum, facere, potest, condemnari, eum, qui, promissit, **¶** Paulus, immo, quod, ad, extraneum, attinet, si, non, per, hoc, verum, est, ceterum, si, manente, adnitiare, dote, promissam, genero, a, facere, petit, utique, in quantum, facere, potest, fover, condemnabitur, si, diuortio, matrimonio, petiture, causa, id, tribuen- dum, puto, quid, enim, si, fover, specie, suarum, dote, indukerit, genero, & cum, sciret, se, praestare, dote, non, posse, id, egerit, ut, genero, infideli, retur?

93. Idem libro 8. Digestorum.
Fundum, filiae, nomine, pater, in dote, dedit, & huius, heredi, filiae, ex, asse, creditoribus, vrguentibus, patris, vtilius, videtur, potius, fundum, qui, dotalis, est, distrahere, quod, minus, fructuosus, & alios, hereditarios, vberior, redditu, retinere, maritus, conuenit. Si, nulla, in, ea, re, capio, sit, futurum, quero, an, ea, pars, dote, quae, in, hoc, fundo, est, mulieri, manente, matrimonio, recte, soluitur, respondeo, si, pretium, creditori, soluitur, recte, solutum.

94. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Aux, nuptis, nomine, filio, natus, genero, dote, dedit, & mortuus, negat, Seruius, dote, ad patrem, reuertit, & ego, cum, Seruio, sentio, quia, non potest, videri, ab eo, profectus, quia, nihil, ex, his, sui, habuisset. **¶** Pater, filiae, nomine, centum, doti, ita, promissit, & com-**missis**, Ateius, scripsit, Seruius, respondisse, cum, primum, sine, scriptura, & infamia, dari, possit, debet.

95. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Si debitor, mulieris, dote, in, sponsa, promissit, & mulierem, ante, nuptias, a, debitore, eam, pecuniam, petere, neque, eo, nomine, postea, debitor, viro, obligatum, futurum, ait, Labeo, falsum.

96. Idem libro 6. Posteriorum a Iuuleno Epitomatum.
Si de dote, promissa, agit, non oportet, in quantum, facere, potest, condemnari, eum, qui, promissit, **¶** Paulus, immo, quod, ad, extraneum, attinet, si, non, per, hoc, verum, est, ceterum, si, manente, adnitiare, dote, promissam, genero, a, facere, petit, utique, in quantum, facere, potest, fover, condemnabitur, si, diuortio, matrimonio, petiture, causa, id, tribuen- dum, puto, quid, enim, si, fover, specie, suarum, dote, indukerit, genero, & cum, sciret, se, praestare, dote, non, posse, id, egerit, ut, genero, infideli, retur?

herent, & periculum eorum ad matrum pertinere. Respondi, non idcirco id pactum, de quo querebatur, impediri, quod in matrimonio factum esset, si detiore loco dos non esset. nihilominus, eo pacto admisso, si detiora pradia faceret, eo etiam nomine dotis eum adione teneri. 1. § Titius, mulieris homine, dotem dedit; stipulatus est in casum mortis, & diuortij, diuortio secuto, non repetita dote, Titius deceffit. mulier ex voluntate heredis eius, redintegravit matrimonium. quæsitum est, an ex stipulatu dote petere possit. respondi, heredem Titij, si consensisset, v. ea quantitas, quam ex stipulatu concessit, dote reconciliato matrimonio fieret, posse pacti exceptione summoneri.

2. § Mulier de dote, quam dedit, pacta est, vt, si in matrimonio deceffit, fratri eius redderetur. si que in eum casum stipulatus est. mulier decedens quasdam res dotales marito legauit, & alii quosdam ex feruis dotales manu. i. § quæsitum est, an maritus earum nomine, quas legauit mulier, & seruum, quos manu. i. § fratri tenetur. respondi, nihil proponi, cur non teneretur: cum etiam heredes de fundis tam legatariis, quam libertatibus obnoxij sint.

30. Tryphonius libro 10. Disputationum.

Babius Marcellus Babio Maryllo, dotis filiz suæ nomine, centena promiserat. & conuenerat inter eos, ne ea dos constante matrimonio peteretur: vel, si post mortem patris in matrimonio sine liberis filia deceffisset, vt dimidia dos apud Maryllum remaneret, dimidia fratri mulieris restitueretur. eaque etiã in stipulationem deducta erant. mortuo Marcello, filio & filia superstitibus, dote vniuersa filiz prelegata: Maryllus, nata filia diuenerat: & mulier decefferat, fratre suo & filia, ex partibus æquis, hereditibus relicta. Apud Petronium Magnum pretorem Maryllus ab hærede filio Marcelli ex dotis promissione vniuersam dorem petebat illa coniectura: qua, si in æter duo placuisset, nullo filiorum exstante, mortua muliere, partem dotis remanere apud matrum, magis conuenisset vtiq; totam eius esse dorem, si filium filiamve habuisset. Ex diuerso respondebatur, pacti quidem vulgaris exceptionem etiam hæredi profiteri. sed in specie, quæ proponitur, non quasi hæres mulieris, ex persona de sanctæ, se exceptione pacti crebitur: sed ipse erat ille, qui etiam viua muliere si ab eo dos peteretur, potuisset ea exceptione Maryllum, quia diuortium factum erat, summonere. eandemque defensionem etiam post mortem sororis suæ reijnebar. Itaq; placuit, eum ab ea petitione absolui: nulla, ex hac sententia, facta derogatione si deicommissi petitioni, quam iure hæreditario per filiam hæres vxoris Maryllus in parte dimidia habebat.

31. Scævola libro 3. Quæstionum.

Si inter virum & vxorem conuenit, vt extremi anni matrimonij fructus nondum percepti, mulieris lucro fiant: huiusmodi pactum valet.

32. Laolenus libro 6. ex Posterioribus Labeonis.

Vxor viro fundum æstimatum centum in dotem dederat. deinde cum viro pactum conuentum fecerat, vt diuortio facto, eodem pretio vxori vir fundum restitueret. postea, volente vxore, vir cum fundum ducentorum vendiderat. & diuortium erat factum. Labeo putat, viro potestatem fieri debere, vt fundum vellet ducenta, vel fundum reddere: neq; ei pactum conuentum remitti oportere. Idcirco puto hoc Labeonem respondisse: quoniam voluntate mulieris fundus venit: alioquin omnimodo fundus erat restituendus. 1. § Si pater filiz nomine certam pecuniam in dotem promiserat, & pactus est, ne iniustus eam solueret: nihil ab eo exigendum puto. quia si, quo pacto conuenit, ne iniustus exigeretur, contrariis in dotis causam esse non videretur.

DE FVNDO DOTALI.

III. V.

Paulus libro 36. ad Edictum.

Inter dum lex Julia de fundo dotali cessat: si ob id, quod maritus damni infecti non cauebat, missus sit vicinus in possessionem dotalis prædij, deinde iustus sit, possidere. hic enim dominus, vicinus fructus hæc alienatio non est voluntaria. 1. § Sed & per vniuersitatem transit prædium, secundum quod possibile est, ad alterum: vel ut ad heredem maritus cum suo tamen iure, vt alienari non possit.

2. Ulpianus libro 5. de Adulteriis.

Si maritus fuerit in tributum redactus, an dominus alienare hunc fundum non possit: quod puto esse verum. 1. § Quare, & si ad filium peruenit, nihilominus v. dno fundi impeditur, quamuis filius semper idoneus successit sit, & solvendo.

3. Paulus libro 36. ad Edictum.

Fvndus dotali terro legatus, ad legem Juliam pertinet, quasi dotalis. 1. § Totum autem non potest alienari fundus: quoniam mulieri actio de dote competit, aut omnimodo competitura est.

4. Gaius libro 11. ad Edictum Provinciale.

Lex Julia, quæ de dotali prædio prospexit, ne id maritus liceat obligare, aut alienare, plenius interpretanda est: vt etiam de ipso idem iuris sit, quod de marito.

5. Ulpianus libro 2. de omnibus iudicialibus.

Ulpianus libro sexagesimo Digestorum scripsit, neq; seruitutes fundo debitas potest maritus amittere, neque ei alias imponere.

6. Idem libro 5. de Adulteriis.

Sed nec libertas seruitus vrbano prædio dotali debetis competit: ne per hoc deterior condicio prædij fiat.

7. Iulianus libro 16. Digestorum.

Si maritus fundum Titij seruitutem dotali prædio adquisierit, seruitus confanditur. Sed si eundem Titio reddiderit sine restitutione seruitutis, hoc marito imputabitur. & hoc casu maritus sine æstimationem præstabit. quod si maritus solvendo non erit, viles actiones adversus Titium mulieri ad restitutam seruitutem dantur. 1. § Sed cum vxor fundum, cui prædia viri seruitutem debebant, in dotem dedit: fundus ad maritum peruenit amissa seruitute. & ideo non potest videri per maritum ius fundi deterior factum. quid ergo est officio de dote indicantis continetur: vt redintegrata seruitute, habeat fundum mulieri, vel hæredi eius reddi.

8. Alfenus libro 3. Digestorum à Paulo Epitomatorum.

Vt in fundo dotali, vxoris rogatu, obiterum succiderat hoc, vt nouellum imponeret. postea vir mortuus erat, & vxori dote remissa: signa que ex obliueto excisa essent, oportere mulieri reddi respondit.

9. Africanus libro 8. Quæstionum.

Si maritus debitori fundi, id, quod debet, dote maritus promiserit: dotalem fundum esset. 1. § Quod si ei promittat, qui fundum aut decem debuit: in arbitrio esse mariti quod in dote sit. 2. § Quod si Stichum aut fundum debuit maritus, & quod debet dote ei promissum sit: Stichus mortuo, fundum in dotem esse. 3. § His consequens esse ait: vt si Cornelianum aut Sempronianum fundum debuit, id quoque debet, dote promissum sit, vtrum eorum dotalem esse malit: plane vtrum veli alienatum: aliter enim alienari non posse. si tamen alienum rursus redimat, adhuc in eius potestate est, an eum restituat.

retinuerit; alienari velit.

10. Paulus libro 5. Quæstionum.

Erit ergo potestas legis auctoritaria: quia dotalis. fuit obligatio. Numquid ergo, etiam illo nondum redempto, alterum quoque alienare possit, quia potest alterum redimere: an hoc non debet recipi, vt nullus in dote sit: certe ex post facto videtur recte alienatus, illo postea redempto.

11. Ulpianus libro 8. Quæstionum.

Quod si fundus in dorem æstimatus datus sit, vt electio esset mulieri: negant alienari fundum posse, quod si arbitrio mariti sit, contra esse.

12. Papinianus libro 1. de Adulteriis.

Etiam si dorem potest matrimonio dotale prædium esse intellegitur.

13. Ulpianus libro 5. de Adulteriis.

Orale prædium accipere debemus, tam vrbani, quam rusticum, ad omne enim ædificium lex Julia pertinet. 1. § Prædij appellatione etiam pars continetur, prout siue totum prædium in dorem sit datum, siue pars prædij alienari non poterit. & hoc iure vitur.

2. § Dotale prædium sic accipimus: cum dominum maritus quæsitum est: vt tunc demum alienatio prohibeatur.

3. § Hæredi quoque mulieris idem auxilium præstatum, quod mulieri præstatur. 4. § Si, vxore herede in ætate, fundus dotalis fuerit legatus: si quidem de dote legatus, mulier quantitate dotis in hereditatem habitura est, valet legatum: si minus, an non valet: quæritur: Scævola, & si non totus, sed vel aliqua pars ea eo vindicari possit, si modo aliqua pars ad dorem suppledam desit, id dumtaxat ex eo remanere apud mulierem ait, quod quantitate dotis desit.

14. Paulus libro 3. de Adulteriis.

Si iurata Titio, voluntate eius, fundum dotis nomine Mænia tradidit: dos eius condicio erit, cuius est, si ipse Titio fundum tradidisset.

1. § Si mulieris nomine quis fundum in dotem dederit, dotalis fundus erit. propter vxorem enim videtur is fundus ad maritum peruenisse.

2. § Si fundum alienum mulier debeat maritus,

LIBER VICESIMVS QVARTVS.

DE DONATIONIBVS INTER VIRVM & VXOREM.

Ulpianus libro 32. ad Sabinum.

Mulier apud nos receptum est, ne inter virum & vxorem donationes valerent. hoc autem receptum est, ne mutuo amore inuicem spoliarentur, donationibus non temperantes, sed profusa erga se facilitate.

2. Paulus libro 7. ad Sabinum.

Nec esset studium, liberos potius educendi. Sextus Cæcilius & illam causam adiecit: quia sepe futurum esset, vt dicerentur matrimonia, si non donaret is, qui postea quoque ea ratione euentum, vt venalicia essent matrimonia.

3. Ulpianus libro 32. ad Sabinum.

Hæc ratio & oratione Imperatoris nostri Antonij Augusti electa est. nam ita ait: Maiores nostri inter virum & vxorem donationes prohibuerunt, amore honestum solis animi æstimationes, factæ etiam conuictorum consulentes, ne concordia pretio conciliari viderentur, nãe molit in pauperibus magis digne digne digne digne.

cumque mulier ei, dotis nomine, promiserit: in peccati erit: & tunc fiet dotalis, cum ad eum peruenierit. 3. § Si fundum legatum sibi, dotis causa mulier repudauerit: vel etiam substituto viro omiserit hereditatem, vel legauerit fundus dotalis.

15. Papinianus libro 1. Responsum.

Dotale prædium, cuius vir possessionem retinuit, post litteras ad vxorem emissas, quibus dotis nomine prædium declarauit, in matrimonio defuncta muliere, virum retinere placuit: quia mulier æstimationem ex pacto non habuit.

16. Tryphonius libro 11. Disputationum.

Si fundum, quem Titius possidebat bona fide, iure, si temporis possessione poterat sibi quærere, mulier vt suum marito dedit in dotem, cumque petere neglexerit vir, cum id facere posset: periculum sit fecit, nam licet lex Julia, quæ veteri fundum dotalem alienari, pertinet etiam ad huiusmodi acquisitionem: non tamen interpellat eam possessionem, quæ per longum tempus sit, si, antequam constitueretur dotalis fundus, iam coeperat, plane si paucissimi dies ad perficiendam longi temporis possessionem superfuissent: nihil erit, quod imputabitur marito.

17. Marcianus libro 7. Digestorum.

Fvndum dotalem maritus vendidit, & tradidit. si in matrimonio mulier deceffisset, & dos lucro mariti cessit: fundus emptori auelli non potest.

18. Laolenus libro 6. ex Posterioribus Labeonis.

Vir in fundo dotali lapidicinas marmoreas apererat diuortio facto, quæritur, marmor, quod casum neque exportatum esset, cuius esset: & impensam in lapidicinas factam mulier, an vir præstare deberet. Labeo, marmor viri esse, ait. ceterum viro negat quidquam præstandum esse à muliere: quia nec necessaria ea impensa esset, & fundus deterior esset factus. Ego non tantum necessaria, sed etiam viles impensas præstandas à muliere existimo. nec vitio fundum deteriorem esse, si tales sunt lapidicinz, in quibus lapis crescere possit.

1. § Si per mulierem mora fieret, quo minus æstimationem parti fundi viro solueret, & fundum reciperet, cum hoc pactum erat: fructus interim perceptos ad virum pertinere, ait Labeo, puto potius pro portione fructus virum habiturum, reliquos mulieri restitutum, quo iure vitur.

1. § Videamus, inter quos sunt prohibitz donationes, & quidem, si matrimonium moribus legibusque nostris constat, donatio non valet. sed si aliquid impedimentum interueniat, ne sit omnino matrimonium: donatio valet. ergo si senatoris filia libertino contra senatusconsultum nupterit, vel provincialis mulier ei, qui ibi meret, contra mandata: valetis donatio: quia nuptiz non sunt. sed fas non est, eas donationes ratas esse: ne melior sit condicio eorum, qui deliquerunt. Diuus tamen Seuerus in liberta Pontij Paulini senatoris contra statuit: quia non erat affectio vxoris habita, sed magis concubina.

2. § Qui in eiusdem potestate sunt, prohibentur sibi donare. vt puta frater mariti, qui est in socii potestate.

3. § Verbum Potestatis non solum ad liberos trahimus, verum etiam ad seruos, nam magis est, vt his quoque, qui aliquo iure subiecti sunt marito, donare non possint.

4. § Secundum hæc, si mater filio, qui in patris potestate esset, donec, nullius momenti erit donatio: quia patri quæritur. sed si in castra eunti filio dedit, videtur valere: quia filio quæritur, & est castrensium peculij. Quare & si filius, vel priuignus, vel quilibet

*Fundo
d'elli.*

donandi. 4 Si vir vxori, vel contra, quid vendiderit...

5 Idem dicemus, si donationis causa pacti sint...

6 Quod vir vxori in diem debet: sine metu donationis...

7 Quod legaturus mihi, aut hereditatis nomine...

8 Si vir vxori munus inmodicum Kalendis Martiis...

9 Non videtur locupletior facta esse mulier, si aut in oponio...

10 Quae viri vxoris familiae, iumentive praeriterit...

11 Quid ergo si diuortium factum est, deinde matrimonium...

12 Quod si diuortium non intercesserit, sed si tribus...

13 Si mulier & maritus diuortium fecerint, sed honorem...

14 Quod si ambo ab hostibus capti sint, & qui donauit...

15 Si ambo ab hostibus capti sint, & magis puto, donationem...

16 Si ambo ab hostibus capti sint, & magis puto, donationem...

17 Si ambo ab hostibus capti sint, & magis puto, donationem...

18 Si ambo ab hostibus capti sint, & magis puto, donationem...

19 Si ambo ab hostibus capti sint, & magis puto, donationem...

20 Si ambo ab hostibus capti sint, & magis puto, donationem...

21 Si ambo ab hostibus capti sint, & magis puto, donationem...

22 Si ambo ab hostibus capti sint, & magis puto, donationem...

23 Si ambo ab hostibus capti sint, & magis puto, donationem...

satisfacere mulier haberet doli exceptionem, quia imo...

6 Si donator, seruus fuerit effectus priuati: accedendum...

7 Si maritus vxori donauerit, & mortem sibi ob scelus...

8 Si miles vxori donauerit, de castrensibus bonis, & fuerit damnatus...

9 Quod ait oratio: Conspicisti, accipere debemus...

10 Si diuortium post donationem intercesserit, aut prior...

11 Si nurus socero donauerit: mortem nurus, & perseverantem...

12 Quid ergo si diuortium factum est, deinde matrimonium...

13 Quod si diuortium non intercesserit, sed si tribus...

14 Proinde, & si duo confoceri inuicem donauerint...

15 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

16 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

17 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

18 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

19 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

20 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

21 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

22 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

23 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

24 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

25 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

26 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

27 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

quod si alter redierit, cum videri superuixisse, quia reddi...

15 Quae res ex his, quas donauerit, legasset, qualdam...

16 Oratio non solum viri & vxorem complectitur...

17 Si filius famulus, qui castrensium peculium habet...

18 Si nurus socero donauerit: mortem nurus, & perseverantem...

19 Si socer nurui nuntium miserit: donatio est irrita...

20 Proinde, & si duo confoceri inuicem donauerint...

21 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

22 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

23 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

24 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

25 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

26 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

27 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

28 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

29 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

30 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

31 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

32 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

33 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

34 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

35 Si sponsus sponsae donauerit, in tempus matrimonij...

in sponsalibus facta, valeant, videamus. & Iulianus...

19 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

20 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

21 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

22 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

23 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

24 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

25 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

26 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

27 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

28 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

29 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

30 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

31 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

32 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

33 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

34 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

35 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

36 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

37 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

38 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

39 Sed si senior libertinam despondens, vel tutor pupillam...

De soluto ff.
matrimonio.

natas à filio, vel a mator ab vxore res peculiares...

1 ¶ Maritum, in reddenda dote, de dolo malo, & culpa caueri oportet...

2 ¶ Si post diuortium res dotales deterioris facte sint, & vir in reddenda dote moram fecerit...

3 ¶ Si qui dotalem seruorum in fuga erunt caueri debet...

4 ¶ Si vir in quinquennio locauerit fundum, & post primum annum diuortium interuenerit...

26. Idem libro 37. ad Edictum.

¶ Emel mora facta, si seruum dotalem postea offerente marito, mulier accipere noluerit...

27. Gaius libro 11. ad Edictum Provinciale.

¶ Si post diuortium mortua muliere, heres eius cum viro, parente eius agatur...

28. Ulpianus libro 1. Institutionum.

¶ Acere posse maritus etiam id videtur, quod à muliere consequi potest...

29. Idem libro 3. Disputationum.

¶ Quotiens pater dotem dat, & stipulatur: ita deum in suam personam de dote actionem transferat...

¶ Si quis pro muliere dotem dederit, conuenienterque, ut quoquo modo dirempto matrimonio, ipsi solueretur...

30. Iulianus libro 16. Digestorum.

¶ Nupta non impeditur, quo minus cum priore marito de dote experiatur.

¶ Quotiens culpa viri accidit, ne dos à focero, aut à quolibet alio, qui mulieris nomine promittitur...

31. Idem libro 18. Digestorum.

¶ Si marito, publico iudicio, damnato, pars aliqua bonorum eius publicetur...

riti illa quoque pecunia in dote erit.

2 ¶ Si voluntate filii procurator à patre datus, item de dote contestatus fuerit...

3 ¶ Cum patri dos data esset, ei filius ex aliqua parte heres sub conditione institutus fuerit...

4 ¶ Si fundum dotalem receperit mulier, non habita ratione fructuum pro portione anni...

32. Idem libro 2. ad Viscium Feroceum.

¶ Si prior maritus posteriori, dotis nomine, tantquam debitor mulieris, dotem promiserit...

33. Apollonius libro 7. Quaestionum.

¶ Quae dotis nomine, certam pecuniam promissit, quasdam adhibuerat, qui stipularentur partem dotis...

34. Idem libro 8. Quaestionum.

¶ Intra diuortium à Seio fecit, hanc Titius in sua potestate esse dicit, & dotem sibi reddi postulat...

35. Marcianus libro decimo Institutionum.

¶ Libertatque, voluntate patroni, discessit: de dote cum eo agere potest, quam ei dedit.

36. Paulus libro 2. de Adulteriis.

¶ Si maritus minus facere potest, & dos publicata sit: in id, quod facere potest, si cum marito condemnandus est...

37. Ulpianus libro 1. Responsum.

¶ Dotem voluntate filii videri patrem receperit, cum causas contradicendi ei filia non haberet...

38. Marcellus libro singulari Responsum.

¶ Vicius Titius, cum esset filius familias, voluntate patris uxorem Mzuiam duxit & dotem propter accepit...

39. Papinianus libro 11. Quaestionum.

¶ Ira aequa uxore mores iniucem accusantibus, cau-

bus causam repudiij dedisse utrumque, pronuntiatum est...

40. Idem libro 28. Quaestionum.

¶ OR dotem datam, & nuptias contractas, stipulatus pater filij voluntate, diuortio facto dote dari...

41. Idem libro 37. Quaestionum.

¶ Si pater ignorans filiam diuortisse, dotem ex causa promissionis numerauit non pro debiti conditionem...

¶ In solam patre deportatam, qui dotem pro filia detulit...

¶ Fructus ex praediis, quae in dotem data videbantur...

45. Idem libro 6. Quaestionum.

¶ Cuius Seius auus maternus Seiz nepti, quae erat in patris potestate, certam pecuniae quantitatem...

46. Idem libro 19. Quaestionum.

¶ Vi dotem stipulanti vxori promiserat, eodem testamento quaedam legauerat: ita tamen, ne dotem ab haeredibus peteret...

47. Scaevola libro 19. Quaestionum.

¶ Vm mulier viri lenocinio adulterata fuerit, nihil ex dote retinetur...

48. Callistratus libro 2. Quaestionum.

¶ Si dotali instrumento ita stipulatio interposita sit, ut liberorum nomine dos apud maritum resideat...

49. Paulus libro 7. Responsum.

¶ Mena marito suo, inter alias res dotis, etiam instrumentum solidorum decem tradidit...

50. Scaevola libro 2. Responsum.

¶ Estimatis rebus in dotem datis, praedium intercessit...

15. Paulus libro 2. ad Edictum. In omni rem iurator dandus est in eius tutoris...

Nec ille desinit tutor esse, quod & in omnibus...

17. Paulus libro 9. ad Edictum. Si quis de statu suo litigat, tutorem dari posse...

18. Idem libro 61. ad Edictum. In dando tutore ex inquisitione, & in eum inquitur...

19. Paulus libro 16. ad Plautium. Vbi absent hi, qui tutores dare possunt, decuriones...

20. Modestinus libro 7. Differentiarum. Vbi tutor a magistratibus populi Romani datus...

21. Idem libro 1. Excusationum. Scire oportet magistratus, quod curatrices minoribus...

22. Idem libro 4. Excusationum. Et qui non sunt consiliiarii, vel senatores: consiliiarii...

23. Idem libro 4. Pandectarum. Simul plures tutores dari possunt.

24. Paulus libro 9. Responsorum. Titius Marcus & Verus Cornelio Proculo. Si quid...

25. Idem libro 10. Responsorum. Curatorem impuberi datum quacumque ex causa...

16. Scabala libro 2. Responsorum. Si ex egressu annos duodecim, decreto praetoris...

17. Homogenius libro 2. iuris Epitomarum. Pupillo, qui tam Romae, quam in provincia facultates...

Romanus Appulus ab iudice appellauerat. Ceas, se non debuisse dari in tutela collegam...

29. Idem libro singulari de cognitionibus. Si peregrini agant, qui tutores, vel curatores dari...

QUI PETANT TUTORES, VEL CURATORES ET VBI PETANTUR, TIT. VI.

Modestinus libro 7. Differentiarum.

Matris sollicitudo in petendis filio tutoribus, non etiam curatoribus, obseruatur nisi, qui...

2. Idem libro 1. Excusationum. Si minores non habent eos, qui ex legibus sunt, defensores...

1. Ius Seuerus Cuspido Rufino. Omnem me rationem adhibere subueniendis pupillis, cum ad curam publicam pertineat...

Curatorem impuberi datum quacumque ex causa, persequere in diem pubertatis in eadē cura, respondi, ergo post pubertatem alium curatorem...

Curatorem, ignorante, vel mandante pupilla, non credit ei a tutore petitum videri: periculumque eorum...

3. Paulus libro 10. Responsorum. Decreto decurionum & ipsorum magistratum curatorem dari potuisse, respondi.

4. Trypheninus libro 13. Disputationum. Redendum est, & eam matrem constitutione...

1. Sin autem idongis datus tutoribus pluribus, vnus eorum vel decessit, vel temporalem excusationem...

2. Sed si, suspecto tutore pupilli accusato, decretum erit, ei adiungi alios: mater eos quoque; petere...

3. Hec autem mater ab omni quidem bonorum vindicatione interfectorum filiorum repellitur...

4. Quae autem suspectum tutorem non fecit nec verbis, nec SENTENTIA constitutionis, in poenam incidit...

5. Quae autem suspectum tutorem non fecit nec verbis, nec SENTENTIA constitutionis, in poenam incidit...

DE ADMINISTRATIONE & PERICULO TUTORUM, & CURATORUM, QUI GESSERINT, VEL NON: & DE AGENTIBUS, VEL CONUENIENDIS, VNO, VEL PLURIBUS; TIT. VII.

Ulpianus libro 35. ad Edictum.

Curatorem cogi solet. Ex quo scit se tutorem datum, si cesset tutor, suo periculo cessat. id enim a...

2. Sufficit tutoribus ad plenam defensionem: siue ipse iudicium suscipiant, siue pupillus, ipsis adonibus...

3. In causis autem adutorum licentia erit agentibus, vel ipsam adutum praesentem in iudicio...

vocare, vt consensu curatoris conueniatur, vel contra curatorem agere, vt ipse litem suscipiat. In absentibus...

2. Idem libro 9. ad Edictum. Si tutor condemnauit, siue ipse condemnatus est: pupillo...

Si tutor condemnauit, siue ipse condemnatus est: pupillo, & in pupillum potius actio iudicati datur...

1. Amplius Marcellus libro vicefimo primo Digestorum scribit, & si satisfacit tutor, mox abstinet pupillus...

3. Idem libro 35. ad Edictum. Si plures curatores dati sunt: Pomponius libro sexagesimo octauo...

Si plures curatores dati sunt: Pomponius libro sexagesimo octauo ad edictum scriptis, ratum haberi...

1. Si parens, vel pater, qui in potestate habet, destinauerit testamento, quis tutorum tutelam gerat...

2. Ceteri igitur tutores non administrant, sed erunt hi, quos vulgo honorarios appellamus...

3. Quamuis autem ei potissimum tutelam commissurum praetor dicat, cui testator delegauit...

4. Nam est vnum pater dederit tutorem, nonnunquam ei adiunguntur curatores...

5. Quod in tutoribus scriptum est: & in curatoribus erit obseruandum...

6. Apparet igitur, praetori curae fuisse, ne tutela per plures administraretur...

dum patris voluntatem immiscuit: errore comper-

3 ¶ Heres institutus, qui non habuit substitutum,

4 ¶ Aduersus tutorem, qui pupillum hereditate

5 ¶ Curatores adulescentis, mutui periculi gratia,

6 ¶ Tutor datus aduersus ipsam creatione protu-

7 ¶ Rerum provincialium tutores, in vrbe cau-

8 ¶ Patrus, testamento, fratris filio tutor da-

9 ¶ Curatores testamenti, vel tutores inu-

10 ¶ Tutoribus idoneis diem functis, vice mutua

11 ¶ In eum qui tutelam gerere noluit, post ceteros,

12 ¶ Tutores, pubere pupillo constituto, litem

13 ¶ Ab eo, qui restitutionis auxilio non inu-

14 ¶ Negligentia tutorum periculo nominum,

15 ¶ Adulescentis, tutoribus conuentis, a quibus

lam habuit.

16 ¶ Tutoris, qui tutoris idoneum heredem con-

17 ¶ Tutelis iudicium ideo differri non oportet,

18 ¶ Quod de peculio serui actoris: quem adu-

19 ¶ Pupuli filio centurio curatorem dedit decreto

41. Idem libro 7. Responsum.

QUI plures tutores habuit: vnum, qui soluendo

EX pluribus tutoribus in solidum, vnum tutorē

43 Paulus libro 7. Quæstionum.

CVm post mortem pupilli d. fuit esse nomen

1 ¶ Qui, cum esset fratris sui filius curator, qua-

2 ¶ Tutoris, qui pecuniam pupillarem, quam

3 ¶ Quæstum est, an eius pecunie, qua tutor

4 ¶ Paulus respondit: propter ea, quæ post pu-

5 ¶ Tutelis iudicio tutor conuentus edidit li-

44. Idem libro 13. Quæstionum.

QUI nominibus, a curatoribus prioribus, susce-

ziti: privilegium suum non amittit in bonis tuto-

45. Idem libro 14. Quæstionum.

46. Idem libro 9. Responsum.

47. Scævola libro 2. Responsum.

48. Idem libro 1. Definitionum.

49. Idem libro 7. Quæstionum.

50. Idem libro 13. Quæstionum.

teneatur. Paulus respondit, tutorem testamento da-

7 ¶ Tutoribus concessum est, a debitoribus pu-

8 ¶ Tutores dati ad res Italicas, instrumenta

9 ¶ Quæstum est, an eius pecunie, qua tutor

10 ¶ Paulus respondit: propter ea, quæ post pu-

11 ¶ Tutelis iudicio tutor conuentus edidit li-

12 ¶ Altero ex duobus fratribus sociis bonorum

Titium, & Manium tutores quis dedit: & cau-

1 ¶ Quæstum est, an eius pecunie, qua tutor

2 ¶ Tutores dati ad res Italicas, instrumenta

3 ¶ Quæstum est, an eius pecunie, qua tutor

4 ¶ Paulus respondit: propter ea, quæ post pu-

5 ¶ Tutelis iudicio tutor conuentus edidit li-

6 ¶ Altero ex duobus fratribus sociis bonorum

quibus casus suspecti remouentur. & sciendum est...

6. Queri potest, si tutor fuerit pupilli, idemque sit curator confirmatus adulescenti...

7. Idem erit querendum, & si proponas aliquem delisse esse tutorem, & rursum coepisse...

8. Si autem ipse tutor est solus: numquid, quia tutela cessat, remouendus sit ab hac administratione...

9. Quod si quis ita tutor datus sit, quoad in Italia est, tutor esse, vel quoad trans mare non ierit...

10. Si quis aditurus reipublice causa, defiderant, in locum suum constitui alium tutorem...

11. Si curator ventri bonisque datus, fraudulenter versatus sit, deinde tutor datus: an postulari suspectus propter fraudem in cura admissa possit...

12. Si tutor inimicus pupillo, parentibus eius sit, & generaliter, si qua iusta causa praeiorem mouerit, cur non debeat in ea tutela versari...

13. Seuerus, & Antoninus rescripserunt: Epicurio, tutores, qui res veritas sine decreto distraxerunt...

14. Tutor, qui ad alimenta pupillo praestanda copiam sui non faciat, suspectus esse potest, & remoueri.

15. Sed si non laiter: sed praesens, nihil posse decerni contendit, quasi inopibus: si datus pupillo aduocati, in mendacio reuincatur...

16. Qui pecuniam ad praediorum emptorem conferre, neque pecuniam deponere periculis perstat, quoad emptoris occasio inueniatur...

17. Is tutor, qui inconsideranter pupillum vel dolo abstinuit hreditate: potest suspectus postulari...

4. Idem libro 1. de omnibus tribunaliis.

Hec enim cause sciuntur, integra existimatione tutela vel cura quis abeat.

3. Si prator, sententia sua, non remouerit tutela, sed gerere prohibuit, dicendum est, magis esse, ut hic debeat tutor esse.

5. Idem libro 3. Disputationum. Suspectus fieri is quoque, qui factus delerit, vel nocerit, potest. expediri enim pupillo, rem suam saluam fore, quam tabulas rem saluam fore cautionis habere.

6. Cassistratus libro 4. de Cognitionibus. Via satisfatio propositum tutoris maleuolum non mutat: sed diuini grassandi in re familiarit facultatem praestat.

7. Ulpianus libro 1. de omnibus tribunaliis.

Impuberibus quidem non permittitur suspectos facere. adulescentibus plane uolentibus suspectos facere curatores suos, permittitur: dummodo ex consilio necessarium id faciant.

2. Praeterea accesserunt quaedam heredes ex epistula Imperatoris nostri, & Diui Seueri ad Aristulonium. nam aduersus eos, qui, ne alimenta decernantur, sui copiam perseuerant non facere, ut suis rebus careant, praecipitur, reique seruandae causa, pupillus in possessionem mittatur eius, qui suspectus sententia sua huius est: quaeque mora deteriora futura sunt, curatore dato distrahi iubentur.

3. Item si quis tutor datus non comparat: solet edictis euocari: nouissimaeque, si copiam sui non fecerit, ut suspectus remoueri ob hoc ipsum, quod copiam sui non facit, quod & peccato, & diligentia habita inquisitione faciendum est.

8. Idem libro 6. ad Edictum. Suspectum tutorem cum putamus, qui moribus stalis est, ut suspectus sit, inuenitur tutor: quamuis pauper est, fidelis tamen, & diligens, remouendus non est quasi suspectus.

9. Modestinus libro singulari de Eumeticis. Si tutor aliquo vinculo necessitudinis, vel adfinitatis, pupillo coniunctus sit, vel si patronus pupilli liberi tutelam gerit, & quis eorum a tutela remouendus videatur: optimum factum est, curatorem ei potius adiungi, quam eundem cum nota fide & existimatione remoueri.

10. Papianus libro 12. Quaezationum. Decreto pratoris, ut suspectus, remouet, periculum futuri temporis non timet. iniquum enim videtur, remoueri quidem a tutela, vel cura, in futurum autem non esse securum.

11. Idem libro 5. Responsum. Post finitam tutelam, cognitio suspecti tutoris, quamuis pridem recepta, soluitur.

12. Iulius Aquila libro Responsum. Nilil proponi, cur praescribere curator possit, in cognitione suspecti, quo minus religio pratoris a pupillari seruo detegente fraudes instruat.

LIBER VICESIMVS SEPTIMVS.

DE EXCUSATIONIBVS.

Modestinus libro 1. Excusationum.

Errenius Modestinus Ignatio Dextro S. Conterbens librum, ut mihi videtur, vtilissimum, quem excusationem tutelae & curatoriae vocauit, hunc tibi misi.

4. Libertinus pupillis ingeniosos tutores vel curatores, praesides non dabunt: nisi omnimodo libertinorum penuria secundum locum illum sit. Libertinus enim libertinos solos oportere dari, qui ex eodem loco sint, oratio diui Marci iubet. Si autem dabitur: diuus Seuerus impuberem curam habens, obligatum eum esse tutelae, nisi iuste rationes reddiderit, rescriptis.

2. Idem libro 2. Excusationum. Excusantur a tutela & curatoria, qui septuaginta annos compleuerunt. Excessisse autem oportet septuaginta annos tempore illo, quo creatur, aut quo hereditatem adit, aut quo conditio, quae testamento inscripta est, completa est: non intra tempora excusationis.

3. Legitimos autem liberos esse oportet omnes, et si non sint in potestate. Oportet autem liberos viuos esse, quando tutores patres dantur, qui enim ante deceperunt, his non connumerantur, neque rursus nocent, qui postea moriuntur. & hoc ita inquit constitutio diui Seueri. Hoc autem videtur quidem dictum esse de tutore dato secundum testamentum, conuenit autem hoc & in omni alio.

7. Non solum autem filii remissionem tutelae tribuunt, & filii: sed etiam nepotes ex filiis masculis nati, masculis, & foeminae. Auxiliantur autem tunc, quando patre eorum mortuo, illis locum supplet auo. Quotcumque autem nepotes fuerint ex vno filio pro vno filio numerantur. Haec autem ex constitutionibus quae de liberis loquuntur, possunt colligi. nusquam enim facile est inuenire, ubi de filiis loquatur constitutio, sed de liberis appellatio autem haec & ad nepotes extenditur. Numerum autem liberorum determinatum constitutionibus esse oportet vnicuique tunc, cum creatur nam si post creationem generatur, non auxiliantur: ut constitutio inquit Seueri & Antonini.

Tria onera tutelae dant excusationem. Tria autem onera sic sunt accipienda: ut non numerus pupillorum plures tutelae faciat, sed patrimoniorum separatio, & ideo qui tribus fratribus tutor datus est, qui indiuisum patrimonium haberent: vel quibusdam tutor, quibusdam curator: vni tutelam suscepisse creditur.

4. Modestinus libro 2. Excusationum.

Diuisus, tres habentes tutelae, ad quartam non vocari, quae scitum est igitur, si quis duas habet tutelae, deinde ad tutelam tertiam vocatus appellauerit, & adhuc pendente iudicio appellationis, ad quartam tutelam promoueatur, vtrum a quarta se excusans, mentionem faciat & tertiam, an omnino dimittet illam. Et ad Diuum Seuerum & Antoninum constitutum inuenio, non oportere ad quartam promoueri a tertiam appellatam: sed pendente tertiae creationis excusatione, illius finem expedire, terminum futurum quartae creationis: restat ratione. si enim ordine praepohero quartam suscipiat quis: ueniet, ut post tertiam extantem, iniusta tertiae appellatione appareat, quatuor oneribus tractetur extra leges.

5. Ulpianus libro singulari de officio pratoris tutelarum.

Tria onera in domo vna esse sufficiunt. proinde si pater alicuius, vel filius, vel frater, qui est in eiusdem potestate, tria onera sustineat, quae ad periculum patris sui spectent, quia voluntate eius admittantur: omnibus excusatio a tutela competit. Sed si non patris voluntate admittantur: non prodesse, saepe rescriptum est.

6. Modestinus libro 2. Excusationum.

Si duas habenti tutelae, aliae duae simul superinductae fuerint: quae est ordine tertia, auxiliabitur ei ad remissionem quartae: est Imperator fuerit, qui quartam iniunxerit: aut tertiam, & antequam cognoscat imperatoris mandata, promotus erit ad aliam. Si autem ordo non apparuerit, sed in vna die duae creationes proponerentur in diversis chartis: non qui creatus est, sed qui creauit, eligit, quam oporteat eum suscipere.

2. Est autem & numerus rhetorum in vna quaque ciuitate qui vacationem munerum habent, & haec res quaedam propositae lege, quod manifestum est ex epistola Antonini Pij, quae descripta quidem est communitati Asiae, vniuerso autem orbi conueniens est: cuius capitulum hic subiectum est: Minores quidem ciuitates possunt quinque medicos, immunes habere, & tres philosophas, & grammaticos totidem maiores autem ciuitates, septem, qui curent, quatuor, qui doceant vtramque doctrinam, maxime autem ciuitates, decem medicos, & rhetores quinque & grammaticos totidem. Supra hunc autem numerum ne maxima quidem ciuitas immunitatem praestet. Decet autem, maximo quidem numero vii nutropoles gentium: secundo autem, quae habent vel forum caesarum, vel loca iudictorum, tertio autem reliquas.

administratone: videamus, an teneatur, si necessa- rior pupilli, non certioravit, vt ei tutorem pete- rent, quod verius est.

2. Celsus libro 25 Digestorum. SI is, qui pro tutore negotia gerebat: cum tutor non esset, rem pupilli vendidit: nec ea vscupta est: petet eam pupillus, quamquam ei cautum est, non enim eadem huius, quae tutoris, est rerum pu- pilli administratio.

3. Aulianus libro 5 Epistularum. QVARTO: an is, qui cum tutor testamento datus esset, & idipsum ignoraret, pro tutore negotia pupilli gesserit quasi tutor: an, quasi pro tutore negotia gesserit, teneatur, reponit, non puto tene- ri quasi tutorem: quia scire quoque se tutorem esse debet, vt eo affectu negotia gerat, quo tutor ge- rere debeat.

4. Pomponius libro 16 ad Quintum Mucium.

QVI pro tutore negotia gerit: eandem fidem, & diligentiam praestat, quam tutor praestaret.

5. Ulpianus libro 16 ad Edictum.

EI, qui pro tutore negotia gessit, contrarium iu- dicitium competit.

QVOD FALSO TITORE AVCTO re gestum esse dicatur,

TIT. VI.

Ulpianus libro 12. ad Edictum.

HVIUS EDICTI AQUITAS non est ambigua: ne con- trahentes decipiantur, dum falsus tutor adhi- betur. 1. Verba autem Edicti haec sunt: Quid es auctor, (inquit) qui tutor non fuerit. 2. Verbis ed- icti multa desunt. quid enim: si fuit tutor: is ta- men fuit, qui auctoritatem accommodare, non po- nitur: puta furiosus, vel ad aliam regionem datus.

3. Sed Pomponius libro trigesimo scribit, in- terdum, quamvis a non tutore gestum est, non per- tinere ad hanc partem edicti, quid enim, si duo tu- tores, alter falsus, alter verus, auctoritatem accom- modauerint: nonne valebit, quod gestum est.

4. Item hoc edictum licet singulariter scriptum sit: tamen plures intervenierint, qui tutores non erant, tamen locum habere debere, Pomponius li- bro trigesimo scribit. 5. Idem Pomponius scribit: etiam si pro tutore negotia gerens, auctori- tatem accommodaverit: nihilominus hoc edictum locum habere, nisi forte praetor decrevit, ratum se habiturum id, quod his auctoribus gestum est. tunc enim valebit per praetoris tuitionem non ipso iu- re. 6. Ait praetor: si id auctoriter dabo in inte- grum restitutionem, scienti non subvenit, merito: quo- niam ipse se decipit.

7. Paulus libro 12. ad Edictum.

SI id (inquit) auctor ignovaverit. Labeo: & si dictum sit, & bona fide non crediderit.

8. Ulpianus libro 12. ad Edictum.

PLANÈ si is sit, qui auxilio non indiget: scientia ei non nocet: ut puta si pupillus cum pupillo e- git, nam, cum nihil actum sit, scientia non nocet.

9. Paulus libro 12. ad Edictum.

MINORI viginti quinque annis succurretur, etiam si scierit.

10. Ulpianus libro 12. ad Edictum.

INTERDUM, tamen & si scientia noceat, tamen re- stitutio facienda erit, si a praetore compulsus est ad iudicium accipiendum.

11. Paulus libro 12. ad Edictum.

PUPILLI scientia computanda non est: tutoris eius computanda est, utique & si pupillo cautum sit: melius dicitur, rem suam restitui pupillo, quam incertum cautionis euentum, cum spectare, quod & Iulianus, si alius circumventus sit pupillus, re- spondit.

12. Ulpianus libro 12. ad Edictum.

explicari debent in quibus dolus eius admitti potest. 2. Quod penes tutorem fuit, heres quoque eius reddere debet, quod apud pupillum is reliquerit: si heres caput, non quidem crimine caret: sed extra tu- telam est, & vtili actione hoc reddere compellitur.

3. Ulpianus libro 39. ad Sabinum.

POSSIT tutorem videri, & qui per alium postu- lat, item nominare, & qui per alium hoc idem facit.

4. Idem libro 35. ad Edictum.

ETIAM fideiussorem, & heredes fideiussoris ad ra- tionem eandem vsurarum reuocandos esse constat, ad quam & tutor reuocatur.

5. Idem libro 36. ad Edictum.

CVM ostendimus, heredem quoque tutelae iudi- cio posse conveniri: videndum, an etiam pro- prius eius dolus, vel propria administratio veniat in iudicium. & exstat Seruii sententia existimantis: si, post mortem tutoris, heres eius negotia pupilli ge- rere perseverauerit, aut in arca tutoris, pupilli pecu- niam inuenit, & consumperit, vel eam pecu- niam, quam tutor stipulatus fuerat, exegerit: tutelae iudicio eum teneri suo nomine, nam cum permittat- ur aduersus heredem ex proprio dolo iurari in lite: apparet, eum iudicio tutelae teneri ex dolo proprio.

1. Negligentia planè propria heredi non imputatur. 2. Vfusur quoque eius pecuniam, quam pupillarem agitavit, praestare debet heres tutoris, quantas autem, & cuius temporis vsuras praestare debet: ex bono & a quo constanti iudice oportet.

3. Fideiussores a tutoribus nominati, si praesen- tes fuerint, & non contradixerint, & nomina sua re- fere in acta publica passi sunt: aequum est, perinde teneri, atque si iure legitimo stipulatio interposita fuisset, eadem causa videtur adfirmatorum: qui scilicet, cum idoneos esse tutores adfirmauerint, fideiuf- sorum vicem sustinent.

4. Paulus libro 38. ad Edictum.

SICUM fideiussoribus tutoris ex stipulatione rem saluam fore agitur, eadem reputationes habe- bunt, quas tutor.

5. Papinianus libro 2. Responsorum.

PUPILLUS contra tutorem, eorumque fideiussores, in- ducit acceptum licet defuncto prius quam ad eum iretur, contra solos fideiussores, aut iudex datus est, officio cognoscens convenit: si tutores soluendo sint, & administratio non dispar, sed communis fuit, portionum virilium admittente rationem ex persona tutorum.

6. Idem libro 3. Responsorum.

SI fideiussores, qui rem saluam fore pupillo caue- rant, tutorem adulescentem vane conueniret, pete- rant: atque ideo stipulationi promiserunt se reddiuros, quod ab eo ferri non potuisset: placuit inter eos, qui soluendo essent: actionem restitui diuidi: quo- niam fideiussorum susceptum videretur, nam & si ma- dato plurimum pecunia credatur, aequè diuiditur a- ctio, si enim quod datum pro alio, soluitur: cur spo- ties actionis aequitatem diuisionis excludit?

7. Paulus libro 9. Responsorum.

HERES eius, qui non iure tutor, vel curator da- tus, administratione se non immiscuit: dolum, & culpam praestare non debet.

1. Paulus respondit, tale iudicium in heredem tutoris transferri oportere, quale de fundis suscepit. Hoc eo pertinet, vt non excusetur heres, si dicat, se instrumenta tutelaria non inuenisse, nam cum ex om- nibus bona fide iudicis propter dolum defuncti he- res teneatur: idem puto obseruandum & in tutelae ac- tione. Sed confirmationibus subuentum est ignoran- tiae heredum, hoc tamen tunc obseruandum est, cum, post mortem tutoris heres conueniatur: non si, lite contestata, tutor decesserit, nam litis contestatione &

penales actiones transmittuntur ab vtraque parte, & temporales perpetuantur.

DE MAGISTRATIBVS conueniendis,

TIT. VII.

Ulpianus libro 36. ad Edictum.

IN ordine subsidiaria actio non dabitur, sed in ma- gistratus, nec in fideiussores eorum. In enim rem- publicam saluam fore promittunt, non pupilli, pro- inde nec nominatores magistratum ex hac causa tenebuntur, sed soli magistratus. Sed si ordo receperit in se periculum, dici debet, teneri eos, qui praesen- tes fuerint, parum enim refert, nominauerint, vel si, detulissent, an in se periculum receperint, vtilis ergo in eos actio competit. Sed si a magistratibus munici- palibus tutor datus sit, non videtur per ordinem electus. 1. Neque praetor, neque quis alius, nisi tu- toris dandi ius est, hac actione tenebitur. 2. Si praeses provinciae denuntiare magistratus tantum facultatibus tutorum voluit, vt ipse daret, videamus, an, & quatenus teneatur. & exstat D. N. Marci rescri- ptum: quo voluit, eos, qui praesidi renuntiant, non per- inde teneri, atque si ipsi dedissent: sed, si deceperint, gratia forte, aut pecunia, falsa renuntiantes. Planè si praeses provinciae satis eos exigere iussit: non dubita- vimus, teneri eos, etiam si praeses dederit. 3. Si praeses provinciae, nominibus ab alio acceptis, ad ma- gistratus municipales remisit, vt se de nominibus instruant, & perinde instructus dederit tutores: an ex- emplo, qui praetorem instrunt, debeant magistra- tus teneri, quaeritur, utique enim interest, verum ipsi magistratus nomina electa dederint praesidi: an ea, quae ab alio praeses accepit, inquisierint, & puto, utro- que casu sic teneri, quasi dolo, vel lata culpa versari sunt. 4. Non tantum pupilli, sed etiam successores eorum, subsidiaria agere possunt.

5. Si curatores fuerint minus idonei dati: detestandum est, teneri magistratus oportere, si ex sugges- tu eorum, vel nominibus ab eis acceptis, praeses dederit. Sed & si ad ens remisit, vt ipsi dent, vel post- dationem vt exigerent satisfactionem: periculum ad eos pertinebit. 6. Magistratibus imputatur, etiam si omnino tutor, vel curator datus non sit, sed ita de- mum tenentur, si moniti non dederint, ideo damnus, quod impuberes, vel adulescentes medio tempore passi sunt, ad eos magistratus pertinere, non ambigi- tur, qui munere mandato non paruerunt.

7. Sciendum autem est, si magistratus municipales data opera tutelam distulerint in successores suos, vel si satisfactionem data opera traxerint, quod successores accipiant, nihil eis prodesse.

8. D. N. Hadrianus rescripsit, etiam in eum, qui electus est ad aestimandas tutorum satisfactiones, ac- tionem dandam. 9. Si inter magistratus hoc conuenierit, vt alterius tantum periculo tutores da- rentur: conuentiones pupillo praedidicare, D. N. Ha- drianus rescripsit, conuentione enim duumviro- rum publicum mutari non potest, prius tamen arbi- trar conueniendum eum, qui hoc suscepit, deinde ex- cussis facultatibus eius, tunc veniendum ad collegam: quemadmodum si solus dederit: dicitur remus, prius eum, deinde collegam adgrediendum.

10. Si quando desint in ciuitate, ex qua pupilli oriundi sunt, qui idonei videantur: officium est ma- gistratum exquirere ex vicinis ciuitatibus honestissimum quemque, & non in praesidiis provin- ciae mittere: non ipsos arbitrium dandi sibi vin- dicare. 11. Si magistratus ab initio tutorem idoneum dedit, & satis non exegit: non sufficit, quod si satis exigit, & idoneum exegit: quamuis postea facultatibus lapsi sint tutores, vel fideiussores: ni- hil est, quod ei, qui dedit, imputetur, non enim

nitur, apud iudicem agi oportere. Lucius Titius, cum supra sua ordinaret in ciuitate, & haberet nepem ex filia...

26. Paulus libro 3. Sententiarum.

Filius familias, si militet, ut paganus, nominatum a patre aut heres scribi, aut exheredari debet...

27. Idem libro 3. ad Neratium.

Postumum ex qualibet vidua natum sibi filium heredem instituere potest.

28. Tryphonius libro 30. Disputatum.

Filius a patre, cuius in potestate est, sub conditione, quae non est in ipsius potestate, heres instituitur...

Filius familias miles de castrensium pecunia fecit testamentum, habens filium in eiusdem potestate...

Si quis ex certa uxore natum scribit heredem, in periculum rumpendi testamentum deducit...

Si quis eo tempore, quo nondum eius vxor esse possit, testator natum ex ea scripsit heredem...

Quid autem, si filium post testamentum natum, ex bestia, filiam autem post testamentum natam ex trice...

29. Scenola libro 6. Quaestionum.

Gallus sic posse institui postumos, nec etes indigitari...

Idem credendum est Gallum existimasse & de pronepote...

Sei & si viuo filio, iam mortuo pronepote, cuius vxor pragnas esse, testamentum faceret...

Numquid, si filius, & nepos viui, conciperet, utriusq; mortui, viuo se, tunc qui pronepos nateretur...

Et quid, si tantum in mortis filii casum conciperet, quid enim, si aq; & igitur in conditione peteretur...

Quid, si, qui filium apud hostes habebat, testaretur, quare non induxeretur, si antequam filius ab hostibus rediret...

Si eius, qui filium habet, & nepotem ex eo instituat, mortui pragnas ab hostibus capta sit...

Postquam addubitet quis an istis casibus, si nepos post testamentum nascatur, viuo patre suo, deinde ex eo concipiatur...

Ergo & si pronepos admittitur, qui natus erit ex nepote postea viuo filio, atque si ex eo natus esset, adoptatur...

Quid autem, si filium post testamentum natum, ex bestia, filiam autem post testamentum natam ex trice...

rum ex eo heredem instituit, illud decedat, viuo tempore nascatur...

Sequenti parte, succedentes in locum liberorum, non vult lex rumpere testamentum...

Videndum, num hac posteriore parte, si quis ex filio heredes sui esse dixerit...

Ille casus in difficili est, si filium habeat, & pronepote nondum nato...

Quereamus tamen, cum recepta est Iuliano sententia, an si nascatur nepos viuo patre suo, deinde emancipetur...

Quereamus tamen, cum recepta est Iuliano sententia, an si nascatur nepos viuo patre suo, deinde emancipetur...

Quereamus tamen, cum recepta est Iuliano sententia, an si nascatur nepos viuo patre suo, deinde emancipetur...

31. Paulus libro 2. ad Sabinum.

Utrum apud hostes est filius, pater iure fecit testamentum...

32. Marcianus libro 2. Regularum.

Si filio emancipato exheredato, qui in potestate est, prateritus sit...

INIUSTO, RUMPTO, TIT. III.

Ex iniusto libro 1. Definitionum.

Testamentum autem non iure factum dicitur, vbi sollemnia iuris defuerint...

2. Ulpianus libro 2. ad Sabinum.

Tunc autem prius testamentum rumpitur, cum posterior sit perfectum...

3. Idem libro 3. ad Sabinum.

Postumi per virilem sexum descendentes, ad finem hereditatis...

Postumus autem dicitur, qui post mortem patris nascitur...

Ex his apparet, aliam causam esse filiorum si periturum...

Si quis ex filio heredes sui esse dixerit, si filium habeat...

Quereamus tamen, cum recepta est Iuliano sententia, an si nascatur nepos viuo patre suo, deinde emancipetur...

Quereamus tamen, cum recepta est Iuliano sententia, an si nascatur nepos viuo patre suo, deinde emancipetur...

33. Idem libro 3. ad Sabinum.

Si quis, filio exheredato, nuru pragnate reliqua, decesserit, & extraneum sub conditione instituerit...

6. Idem libro 13. ad Sabinum.

